

Co powinieneś wiedzieć o prawie karnym?

Tomasz Stepień

Gdynia, październik 2007

SPIS TREŚCI

Wstęp.....	3
Pojęcie prawa karnego.....	4
Główne źródła uregulowań polskiego prawa karnego.....	6
Słowniczek pojęć prawa karnego.....	8
Uprawnienia i obowiązki pokrzywdzonego w postępowaniu karnym.....	38
Uprawnienia i obowiązki podejrzanego w postępowaniu karnym.....	42
Zawiadomienie o popełnieniu / podejrzeniu popełnienia przestępstwa.....	44
Wzór zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa oraz wnioski o ściganie.....	50
Instytucja przedawnienia karalności przestępstwa.....	52
Instytucja skazania oskarżonego bez przeprowadzenia rozprawy.....	58
Wzór pisma podejrzanego do prokuratora o wystąpienie z wnioskiem o skazanie bez przeprowadzenia rozprawy.....	62
Gdzie można szukać informacji o prawie, w tym o prawie karnym?.....	64

WSTĘP

W dzisiejszym świecie pełnym przemocy i brutalności wiedza na temat prawa karnego jest szczególnie przydatna. Każdy człowiek żyjący w konkretnym społeczeństwie musi się liczyć z działaniem dwojakiego rodzaju tendencji normatywnych. Z jednej strony narażony jest on na represje, jakie mogą go spotkać ze strony społeczeństwa reprezentowanego przez aparat państwowy – wystarczy, aby interes społeczeństwa został w bezprawny sposób zagrożony bądź naruszony. Najbardziej trafnym tego przykładem jest regulacja prawa karnego, która za konieczny wymóg ukarania za przestępstwo uważa czyny charakteryzujące się przymiotem społecznej szkodliwości. Z kolei z drugiej strony każdy z nas musi być świadomy swoich praw, gdy nasz indywidualny interes zostanie naruszony, a więc gdy staniemy się ofiarami przestępstwa, gdy staniemy się pokrzywdzonymi.

Z koniecznością przestrzegania prawa ściśle wiąże się poziom świadomości prawnej społeczeństwa. Dlatego też zachęcam do przeczytania niniejszego opracowania i zapoznania się z elementarną wiedzą na temat prawa karnego.

POJĘCIE PRAWA KARNEGO

Prawo karne dzielimy na:

- 1) prawo karne materialne,
- 2) prawo karne procesowe,
- 3) prawo karne wykonawcze.

Prawo karne materialne jest dziedziną prawa normującą czyny będące przestępstwami, kary grożące za popełnienie przestępstw, środki karne oraz środki zabezpieczające stosowane w związku z naruszeniem prawa karnego, a także zasady odpowiedzialności karnej.

Prawo karne procesowe jest dziedziną prawa normującą reguły postępowania organów państwowych w procesie karnym, a także uprawnienia i obowiązki osób uczestniczących w procesie karnym. Prawo karne procesowe określa zatem działalność organów państwowych (przede wszystkim Prokuratury i Policji), która ma zmierzać do ustalenia czy i przez kogo zostało popełnione przestępstwo oraz do osądzenia sprawcy przestępstwa.

Prawo karne wykonawcze zwane także **prawem penitencjarnym** jest dziedziną prawa normującą tryb wykonywania kar orzeczonych za przestępstwo, jak również uprawnienia skazanych. Prawo karne wykonawcze (prawo penitencjarne) normuje także zasady wykonywania kary pozbawienia wolności.

W ramach prawa karnego można wyróżnić pewne jego części charakteryzujące się odmiennością przedmiotu i sposobu regulacji. Są to:

- 1) prawo karne skarbowe,
- 2) prawo karne wojskowe,
- 3) postępowanie w sprawach nieletnich.

Prawo karne skarbowe jest dziedziną prawa karnego normującą problematykę związaną z odpowiedzialnością za przestępstwa i wykroczenia skarbowe, tzn. czyny zabronione, które

naruszają interesy Skarbu Państwa w zakresie m.in. podatków i ceł, a także tryb postępowania w tych sprawach.

Prawo karne wojskowe jest dziedziną prawa karnego normującą problematykę związaną z tzw. przestępstwami wojskowymi, tj. takimi, które popełnione zostały przez żołnierzy (zawodowych i niezawodowych) oraz odpowiednio innych pracowników wojska. Przestępstwa wojskowe, zasady odpowiedzialności żołnierzy, a także sposób postępowania w razie popełnienia takich przestępstw charakteryzują się pewnymi odmiennosiami, gdyż łączą się one z obowiązkiem pełnienia służby wojskowej i dyscypliną wojskową, chociaż przepisy szczególne mogą regulować tę kwestię także do odpowiedzialności pracowników cywilnych wojska i innych osób za czyny popełnione na terenie wojskowym.

Postępowanie w sprawach nieletnich jest dziedziną prawa karnego normującą problematykę związaną z czynami karalnymi popełnionymi przez osoby nieletnie. Odmiennością w stosunku do prawa karnego sensu stricto jest to, że za czyny karalne zabronione przez ustawy (np. przez Kodeks karny) nie stosuje się kar, lecz środki wychowawcze i poprawcze.

Z prawem karnym blisko spokrewnione jest także **prawo o wykroczeniach**, które normuje problematykę związaną z czynami będącymi wykroczeniami. Prawo o wykroczeniach reguluje czyny będące wykroczeniami, kary za nie grożące oraz zasady odpowiedzialności za wykroczenia. Główną różnicą między prawem karnym a prawem o wykroczeniach jest to, że prawo o wykroczeniach nie nazywa odpowiedzialności za wykroczenia odpowiedzialnością karną, a waga czynów będących wykroczeniami jest mniejsza niż w przypadku przestępstw.

Osoba popełniająca wykroczenie:

- nie popełnia przestępstwa, lecz wykroczenie,
- w postępowaniu nie występuje jako oskarżony, lecz jako obwiniony,
- nie kieruje się przeciwko niej aktu oskarżenia, lecz wnioszek o ukaranie,
- po wydaniu wyroku nie figuruje w rejestrze skazanych.

GLÓWNE ŹRÓDŁA UREGULOWAŃ POLSKIEGO PRAWA KARNEGO

Obowiązujące w Polsce prawo karne zawarte jest w następujących ustawach:

- 1) Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (Dz. U. z 1997 r. Nr 88, poz. 553, z późn. zm.).

Zakres regulacji:

- prawo karne materialne,
- prawo karne wojskowe.

- 2) Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 1997 r. Nr 89, poz. 555, z późn. zm.).

Zakres regulacji

- prawo karne procesowe.

- 3) Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny wykonawczy (Dz. U. z 1997 r. Nr 90, poz. 557, z późn. zm.).

Zakres regulacji:

- prawo karne wykonawcze (prawo penitencjarne).

- 4) Ustawa z dnia 10 września 1999 r. Kodeks karny skarbowy (Dz. U. z 1999 r. Nr 83, poz. 930, z późn. zm.).

Zakres regulacji:

- prawo karne skarbowe.

- 5) **Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (tekst jednolity Dz. U. z 2002 r., Nr 11, poz. 109, z późn. zm.).**

Zakres regulacji:

- postępowanie w sprawach nieletnich.

- 6) **Ustawa z dnia 20 maja 1971 r. Kodeks wykroczeń (Dz. U. z 1971 r., Nr 12, poz. 114, z późn. zm.).**

Zakres regulacji:

- prawo o wykroczeniach materialne.

- 7) **Ustawa z dnia 24 sierpnia 2001 r. Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (Dz. U. z 2001 r., Nr 106, poz. 1148, z późn. zm.).**

Zakres regulacji:

- prawo o wykroczeniach procesowe.

Poza wyżej wymienionymi ustawami przepisy prawa karnego znajdują się w wielu innych **ustawach dodatkowych**, które regulują pewną dziedzinę życia społecznego, ale zawierają również przepisy karne - np. w ustawie z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt (tekst jednolity Dz. U. z 2003 r. Nr 106, poz. 1002, z późn. zm.), gdzie w art. 35 penalizowane jest zabijanie i znęcanie się nad zwierzęciem, za co grozi kara pozbawienia wolności do roku, a gdy sprawca działa ze szczególnym okrucieństwem – do lat dwóch.

SŁOWNICZEK POJEĆ PRAWA KARNEGO

AKT OSKARŻENIA – jest to pismo procesowe uprawnionego oskarżyciela, skierowane do sądu i żądające orzeczenia o winie i karze. Zawiera wskazanie sprawcy przestępstwa, opis zarzucanego mu czynu oraz uzasadnienie oskarżenia. Wniesienie aktu oskarżenia oskarżyciela publicznego do sądu kończy postępowanie przygotowawcze. Przedstawia się go sądowi wraz z aktami sprawy. Przepisy dotyczące aktu oskarżenia to: art. 331 – 336 Kodeksu postępowania karnego. Zgodnie z art. 331 Kodeksu postępowania karnego w ciągu 14 dni od daty zamknięcia śledztwa albo od otrzymania aktu oskarżenia sporządzonego przez Policję w dochodzeniu, prokurator sporządza akt oskarżenia lub zatwierdza akt oskarżenia sporządzony przez Policję w dochodzeniu i wnosi go do sądu albo sam wydaje postanowienie o umorzeniu, o zawieszeniu albo o uzupełnieniu śledztwa lub dochodzenia.

W myśl art. 332 Kodeksu postępowania karnego akt oskarżenia powinien zawierać:

- 1) imię i nazwisko oskarżonego, inne dane o jego osobie oraz dane o zastosowaniu środka zapobiegawczego;
- 2) dokładne określenie zarzucanego oskarżonemu czynu ze wskazaniem czasu, miejsca, sposobu i okoliczności jego popełnienia oraz skutków, a zwłaszcza wysokości powstałej szkody;
- 3) wskazanie, że czyn został popełniony w warunkach wymienionych w art. 64 Kodeksu karnego (recydywa) albo art. 37 § 1 pkt 4 Kodeksu karnego skarbowego;
- 4) wskazanie przepisów ustawy karnej, pod które zarzucany czyn podpada;
- 5) wskazanie sądu właściwego do rozpoznania sprawy i trybu postępowania;
- 6) uzasadnienie oskarżenia.

W uzasadnieniu należy przytoczyć fakty i dowody, na których oskarżenie się opiera, a w miarę potrzeby wyjaśnić podstawę prawną oskarżenia i omówić okoliczności, na które powołuje się oskarżony w swej obronie. Akt oskarżenia sporządzony przez Policję może nie zawierać uzasadnienia.

AKTA SPRAWY – jest to zbiór dokumentów odnoszących się do konkretnej sprawy toczącej się w fazie postępowania przygotowawczego („prokuratorskiej”) oraz sądowej. Akta każdej sprawy umieszczane są w oddzielnej okładce, sporządzonej według specjalnego wzoru i oznaczonej sygnaturą akt. Znajdujące się w aktach sprawy karty są zszyte i ponumerowane.

APELACJA – (z łaciny *appellatio*, co oznacza „odwołanie się”). W prawie – jest to środek odwoławczy od orzeczenia (wyroku) sądu I instancji do sądu II instancji. W praktyce apelację od wyroku sądu rejonowego (I instancja) rozpoznaje sąd okręgowy (II instancja), natomiast gdy sądem I instancji jest sąd okręgowy – apelacja przysługuje do sądu apelacyjnego (II instancja). Przepisy dotyczące apelacji to: art. 444 – 458 Kodeksu postępowania karnego.

DOCHODZENIE – jest to forma postępowania przygotowawczego, która toczy się w sprawach o przestępstwa należące do właściwości sądu rejonowego i określonych w art. 325b Kodeksu postępowania karnego.

Dochodzenie prowadzi się, gdy:

- 1) są zagrożone karą nieprzekraczającą 5 lat pozbawienia wolności, z tym że w wypadku przestępstw przeciwko mieniu tylko wówczas, gdy wartość przedmiotu przestępstwa albo szkoda wyrządzona lub grożąca nie przekracza 50 000 złotych;
- 2) chodzi o przestępstwo z art. 159 Kodeksu karnego – „kto, biorąc udział w bójce lub pobiciu człowieka, używa broni palnej, noża lub innego podobnie niebezpiecznego przedmiotu” (bójka lub pobicie przy użyciu niebezpiecznych przedmiotów);
- 3) chodzi o przestępstwo z art. 262 § 2 Kodeksu karnego – „kto ograbia zwłoki, grób lub inne miejsce spoczynku zmarłego” (znieważenie zwłok, prochów lub grobu);
- 4) chodzi o przestępstwo z art. 279 § 1 Kodeksu karnego – „kto kradnie z włamaniem” (kradzież z włamaniem), jeżeli wartość przedmiotu przestępstwa albo szkoda wyrządzona lub grożąca nie przekracza 50 000 zł;
- 5) chodzi o przestępstwo z art. 286 § 1 i 2 Kodeksu karnego – „kto w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, doprowadza inną osobę do niekorzystnego rozporządzenia własnym lub cudzym mieniem za pomocą wprowadzenia jej w błąd albo wyzyskania błędu lub niezdolności do należytego pojmowania przedsiębranego działania” oraz „kto żąda korzyści majątkowej w zamian za zwrot bezprawnie zabranej rzeczy” (oszustwo), jeżeli wartość przedmiotu przestępstwa albo szkoda wyrządzona lub grożąca nie przekracza 50 000 zł;

6) chodzi o przestępstwo z art. 289 § 2 Kodeksu karnego – „kto zabiera w celu krótkotrwałego użycia cudzy pojazd mechaniczny pkonując zabezpieczenie pojazdu przed jego użyciem przez osobę nieupoważnioną, pojazd stanowi mienie znacznej wartości albo sprawca następnie porzuca pojazd w stanie uszkodzonym lub w takich okolicznościach, że zachodzi niebezpieczeństwo utraty lub uszkodzenia pojazdu albo jego części lub zawartości” (zabór pojazdu), jeżeli wartość przedmiotu przestępstwa albo szkoda wyrządzona lub grożąca nie przekracza 50 000 zł.

Nie prowadzi się natomiast dochodzenia, gdy:

- 1) chodzi o przestępstwo z art. 155 Kodeksu karnego – „kto nieumyślnie powoduje śmierć człowieka” (nieumyślnie spowodowanie śmierci człowieka);
- 2) chodzi o przestępstwo z art. 156 § 2 Kodeksu karnego – „kto powoduje ciężki uszczerbek na zdrowiu (...) nieumyślnie” (nieumyślnie spowodowanie ciężkiego uszczerbku na zdrowiu);
- 3) chodzi o przestępstwo z art. 157a § 1 Kodeksu karnego – „kto powoduje uszkodzenie ciała dziecka poczętego lub rozstrój zdrowia zagrażający jego życiu” (uszkodzenia prenatalne);
- 4) chodzi o przestępstwo z art. 164 § 2 Kodeksu karnego – „kto nieumyślnie spowoduje bezpośrednio niebezpieczeństwo zdarzenia, które zagraża życiu lub zdrowiu wielu osób albo mieniu w wielkich rozmiarach, mające postać: pożaru, zawalenia się budowli, zalewu albo obsunięcia się ziemi, skał lub śniegu, eksplozji materiałów wybuchowych lub łatwopalnych albo innego gwałtownego wyzwolenia energii, rozprzestrzeniania się substancji trujących, duszących lub parzących, gwałtownego wyzwolenia energii jądrowej lub wyzwolenia promieniowania jonizującego” (nieumyślnie spowodowanie niebezpiecznych zdarzeń);
- 5) chodzi o przestępstwo z art. 165 § 2 Kodeksu karnego – „kto nieumyślnie spowoduje niebezpieczeństwo dla życia lub zdrowia wielu osób albo dla mienia w wielkich rozmiarach” (nieumyślnie spowodowanie niebezpieczeństwa);
- 6) chodzi o przestępstwo z art. 168 Kodeksu karnego – „kto czyni przygotowania do przestępstwa określonego w art. 163 § 1 (spowodowanie niebezpiecznych zdarzeń), art. 165 § 1 (sprowadzenie niebezpieczeństwa), art. 166 § 1 (piractwo morskie lub powietrzne) lub w art. 167 § 1 Kodeksu karnego (umieszczenie na statku morskim lub powietrznym niebezpiecznych urządzeń lub sybsubstancji)” (przygotowanie do w/w przestępstw);

- 7) chodzi o przestępstwo z art. 174 § 2 Kodeksu karnego – „kto nieumyślnie spowoduje bezpośrednio niebezpieczeństwo katastrofy w ruchu lądowym, wodnym lub powietrznym” (nieumyślne spowodowanie katastrofy);
- 8) chodzi o przestępstwo z art. 175 Kodeksu karnego – „kto czyni przygotowania do przestępstwa określonego w art. 173 § 1” (przygotowanie do katastrofy);
- 9) chodzi o przestępstwo z art. 181 Kodeksu karnego – „kto powoduje zniszczenie w świecie roślinnym lub zwierzęcym” (zniszczenie w świecie roślinnym lub zwierzęcym);
- 10) chodzi o przestępstwo z art. 182 Kodeksu karnego – „kto zanieczyszcza wodę, powietrze lub ziemię substancją albo promieniowaniem jonizującym w takiej ilości lub w takiej postaci, że może to zagrozić życiu lub zdrowiu wielu osób lub spowodować zniszczenie w świecie roślinnym lub zwierzęcym w znacznych rozmiarach” (zanieczyszczenie);
- 11) chodzi o przestępstwo z art. 183 Kodeksu karnego – „kto wbrew przepisom składa, usuwa, przerabia, unieszkodliwia albo przewozi odpady lub substancje w takich warunkach lub w taki sposób, że może to zagrozić życiu lub zdrowiu wielu osób lub spowodować zniszczenie w świecie roślinnym lub zwierzęcym w znacznych rozmiarach” (odpady);
- 12) chodzi o przestępstwo z art. 184 Kodeksu karnego – „kto przewozi, gromadzi, składa, porzuca lub pozostawia bez właściwego zabezpieczenia materiał jądrowy albo inne źródło promieniowania jonizującego, jeżeli może to zagrozić życiu lub zdrowiu człowieka lub spowodować zniszczenie w świecie roślinnym lub zwierzęcym w znacznych rozmiarach” (materiały promieniotwórcze);
- 13) chodzi o przestępstwo z art. 186 Kodeksu karnego – „kto wbrew obowiązkowi nie utrzymuje w należyтым stanie lub nie używa urządzeń zabezpieczających wodę, powietrze lub ziemię przed zanieczyszczeniem lub urządzeń zabezpieczających przed promieniowaniem radioaktywnym lub jonizującym” (niedopełnienie obowiązku);
- 14) chodzi o przestępstwo z art. 187 Kodeksu karnego – „kto niszczy, poważnie uszkadza lub istotnie zmniejsza wartość przyrodniczą prawnie chronionego terenu lub obiektu, powodując istotną szkodę” (tereny i obiekty chronione);
- 15) chodzi o przestępstwo z art. 197 § 2 Kodeksu karnego – „kto przemocą, groźbą bezprawną lub podstępem doprowadza inną osobę do poddania się innej czynności seksualnej albo wykonania takiej czynności” (poddanie się lub wykonanie innej czynności seksualnej);

- 16) chodzi o przestępstwo z art. 201 Kodeksu karnego – „kto dopuszcza się obcowania płciowego w stosunku do wstępnego, zstępnego, przysposobionego, przysposabiającego, brata lub siostry” (kazirodstwo);
- 17) chodzi o przestępstwo z art. 228 § 2 Kodeksu karnego – „kto, w związku z pełnieniem funkcji publicznej, przyjmuje korzyść majątkową lub osobistą albo jej obietnicę w wypadku mniejszej wagi” (sprzedajność);
- 18) chodzi o przestępstwo z art. 229 § 2 Kodeksu karnego – „kto udziela albo obiecuje udzielić korzyści majątkowej lub osobistej osobie pełniącej funkcję publiczną w związku z pełnieniem tej funkcji, w wypadku mniejszej wagi” (przekupstwo);
- 19) chodzi o przestępstwo z art. 230 § 2 Kodeksu karnego – „kto, powołując się na wpływy w instytucji państwowej, samorządowej, organizacji międzynarodowej albo krajowej lub w zagranicznej jednostce organizacyjnej dysponującej środkami publicznymi albo wywołując przekonanie innej osoby lub utwierdzając ją w przekonaniu o istnieniu takich wpływów, podejmuje się pośrednictwa w załatwieniu sprawy w zamian za korzyść majątkową lub osobistą albo jej obietnicę, w wypadku mniejszej wagi” (płatna protekcja);
- 20) chodzi o przestępstwo z art. 230a. § 2 Kodeksu karnego – „kto udziela albo obiecuje udzielić korzyści majątkowej lub osobistej w zamian za pośrednictwo w załatwieniu sprawy w instytucji państwowej, samorządowej, organizacji międzynarodowej albo krajowej lub w zagranicznej jednostce organizacyjnej dysponującej środkami publicznymi, polegające na bezprawnym wywarceniu wpływu na decyzję, działanie lub zaniechanie osoby pełniącej funkcję publiczną, w związku z pełnieniem tej funkcji, w wypadku mniejszej wagi” (czynna płatna protekcja);
- 21) chodzi o przestępstwo z art. 231 § 1 i 3 Kodeksu karnego – „Funkcjonariusz publiczny, który, przekraczając swoje uprawnienia lub nie dopełniając obowiązków, działa na szkodę interesu publicznego lub prywatnego, gdy działa umyślnie, jak i nieumyślnie” (nadużycie funkcji);
- 22) chodzi o przestępstwo z art. 233 § 1 i 4 Kodeksu karnego – „kto, składając zeznanie mające służyć za dowód w postępowaniu sądowym lub w innym postępowaniu prowadzonym na podstawie ustawy, zeznaje nieprawdę lub zataja prawdę, a także kto, jako biegły, rzeczoznawca lub tłumacz, przedstawia fałszywą opinię lub tłumaczenie mające służyć za dowód w postępowaniu” (fałszywe zeznania);
- 23) chodzi o przestępstwo z art. 234 Kodeksu karnego – „kto, przed organem powołanym do ścigania lub orzekania w sprawach o przestępstwo, w tym i przestępstwo skarbowe, wykroczenie, wykroczenie skarbowe lub przewinienie dyscyplinarne, fałszywie oskarża

- inną osobę o popełnienie tych czynów zabronionych lub przewinienia dyscyplinarnego” (fałszywe oskarżenie);
- 24) chodzi o przestępstwo z art. 235 Kodeksu karnego – „kto, przez tworzenie fałszywych dowodów lub inne podstępne zabiegi, kieruje przeciwko określonej osobie ściganie o przestępstwo, w tym i przestępstwo skarbowe, wykroczenie, wykroczenie skarbowe lub przewinienie dyscyplinarne albo w toku postępowania zabiegi takie przedsięwzię” (fałszywe dowody);
- 25) chodzi o przestępstwo z art. 240 § 1 Kodeksu karnego – „kto, mając wiarygodną wiadomość o karalnym przygotowaniu albo usiłowaniu lub dokonaniu czynu zabronionego określonego w art. 118, 127, 128, 130, 134, 140, 148, 163, 166 lub 252, nie zawiadamia niezwłocznie organu powołanego do ścigania przestępstw” (niezawiadomienie o przestępstwie);
- 26) chodzi o przestępstwo z art. 250 a. § 1 – 3 Kodeksu karnego „kto, będąc uprawniony do głosowania, przyjmuje korzyść majątkową lub osobistą albo takiej korzyści żąda za głosowanie w określony sposób, a także kto udziela korzyści majątkowej lub osobistej osobie uprawnionej do głosowania, aby skłonić ją do głosowania w określony sposób lub za głosowanie w określony sposób oraz w wypadku mniejszej wagi” (nakłanianie do głosowania);
- 27) chodzi o przestępstwo z art. 258 § 1 i 2 Kodeksu karnego – „kto bierze udział w zorganizowanej grupie albo związku mających na celu popełnienie przestępstwa lub przestępstwa skarbowego, w tym w grupie albo związku o charakterze zbrojnym, albo mających na celu popełnienie przestępstwa o charakterze terrorystycznym” (udział w zorganizowanej grupie albo związku przestępczym);
- 28) chodzi o przestępstwo z art. 265 § 1 i 3 Kodeksu karnego – „kto ujawnia lub wbrew przepisom ustawy wykorzystuje informacje stanowiące tajemnicę państwową oraz kto nieumyślnie ujawnia taką informację, z którą zapoznał się w związku z pełnieniem funkcji publicznej lub otrzymanym upoważnieniem” (ujawnienie lub wykorzystanie tajemnicy państwowej);
- 29) chodzi o przestępstwo z art. 266 § 2 Kodeksu karnego – „funkcjonariusz publiczny, który ujawnia osobie nieuprawnionej informację stanowiącą tajemnicę służbową lub informację, którą uzyskał w związku z wykonywaniem czynności służbowych, a której ujawnienie może narazić na szkodę prawnie chroniony interes” (ujawnienie tajemnicy służbowej przez funkcjonariusza państwowego);

30) chodzi o przestępstwo z art. 271 § 1 i 2 Kodeksu karnego – „funkcjonariusz publiczny lub inna osoba uprawniona do wystawienia dokumentu, która poświadcza w nim nieprawdę co do okoliczności mającej znaczenie prawne, a także w wypadku mniejszej wagi popełnienia tego przestępstwa” (fałszerstwo intelektualne);

31) chodzi o przestępstwa określone w rozdziale XXXVI Kodeksu karnego – „Przestępstwa przeciwko obrotowi gospodarczemu”: art. 296 (nadużycie zaufania), art. 296 a. (przekupstwa menedżerskie), art. 296 b. (przekupstwo sportowe), art. 297 (oszustwo kapitałowe), art. 298 (oszustwo ubezpieczeniowe), art. 299 (pranie brudnych pieniędzy), art. 300 (utrudnianie dochodzenia roszczeń), art. 301 (pozorne bankructwo), art. 302 (dowolne zaspokajanie wierzycieli), art. 303 (nieprowadzenie dokumentacji lub prowadzenie jej w sposób nierzetelny), art. 304 (wyzysk), art. 305 (utrudnianie przetargu publicznego), art. 306 (usuwanie, podrabianie lub przerabianie znaków identyfikacyjnych).

32) chodzi o przestępstwa określone w rozdziale XXXVII Kodeksu karnego – „Przestępstwa przeciwko obrotowi pieniędzmi i papierami wartościowymi”: art. 310 (fałszowanie pieniędzy), art. 311 (rozpowszechnianie nieprawdziwych lub przemilczanie prawdziwych informacji handlowych), art. 312 (puszczenie w obieg fałszywych pieniędzy), art. 313 (fałszowanie znaku wartościowego), art. 314 (fałszowanie znaku urzędowego), art. 315 (fałszowanie narzędzi pomiarowych).

Dochodzenie prowadzi Policja albo inny uprawniony do tego organ ścigania. Nadzór procesowy nad prowadzonym przez te organy dochodzeniem sprawuje Prokurator. Dochodzenie powinno być ukończone w ciągu 2 miesięcy od momentu wszczęcia. Prokurator nadzorujący dochodzenie może przedłużyć ten okres do 3 miesięcy, a w razie nie zakończenia dochodzenia w ciągu 3 miesięcy dalsze postępowanie przygotowawcze prowadzi się w formie śledztwa. Dochodzenie zostało uregulowane w Kodeksie postępowania karnego w art. 325a – 325i.

INTERES POSTĘPOWANIA PRZYGOTOWAWCZEGO – jest to korzystny rezultat wszystkich działań zmierzających do osiągnięcia celów postępowania przygotowawczego, polegających na ustaleniu czy przestępstwo zaistniało, wykryciu sprawcy oraz zebraniu dowodów pozwalających na pociągnięcie go do odpowiedzialności karnej.

Art. 2 Kodeksu postępowania karnego stanowi, że celem postępowania karnego jest, aby:

- 1) sprawca przestępstwa został wykryty i pociągnięty do odpowiedzialności, a osoba niewinna nie poniosła tej odpowiedzialności;
- 2) przez trafne zastosowanie środków przewidzianych w prawie karnym oraz ujawnienie okoliczności sprzyjających popełnieniu przestępstwa osiągnięte zostały zadania postępowania karnego nie tylko w zwalczaniu przestępstw, lecz również w zapobieganiu im oraz w umacnianiu poszanowania praw i zasad współżycia społecznego;
- 3) uwzględnione zostały prawnie chronione interesy pokrzywdzonego;
- 4) rozstrzygnięcie sprawy nastąpiło w rozsądnym terminie.

Interes postępowania przygotowawczego może stanąć na przeszkodzie udzielaniu informacji mediom. Wyłącznie prokurator jest uprawniony do udzielenia lub zezwolenia na udzielenie mediom informacji wynikających z prowadzonego postępowania przygotowawczego.

JAWNOŚĆ PROCESU KARNEGO – jest to jedna z naczelných zasad postępowania karnego. W zależności od stadium postępowania karnego dostęp do informacji związanej z jego prowadzeniem jest zróżnicowany.

Postępowanie przygotowawcze, a więc dochodzenie i śledztwo ze swojej istoty cechują się brakiem jawności. Bez tajności w wielu wypadkach niemożliwym byłoby ustalenie sprawcy przestępstwa i zebranie przeciwko niemu wystarczającego materiału dowodowego pozwalającego na wniesienie przez prokuratora aktu oskarżenia do sądu. Jest jasne, że znajomość przez sprawców przestępstw szczegółów podejmowanych przez organy ścigania działań pozbawiałoby te organy możliwości wykonywania niektórych czynności zmierzających do zebrania dowodów, bowiem umożliwiłoby sprawcom podejmowanie działań zmierzających do zatarcia śladów przestępstwa oraz i ich sprawstwa, a także niejednokrotnie utrudniałoby ich ujęcie. Istotny jest też fakt, że zbierane w toku postępowania przygotowawczego materiały cechują się stosunkowo dużym stopniem niepewności co do ich wiarygodności i stąd też ich upublicznienie mogłoby spowodować nieodwracalne szkody dla uczestników postępowania. Przykładowo informacja w mediach o przedstawieniu danej osobie zarzutu popełnienia przestępstwa mogłaby być odebrana przez przeciętnego odbiorcę jako stwierdzenie jej sprawstwa, co oczywiście kłóci się z kodeksową zasadą domniemania niewinności, o której mówi art. 5 § 1 Kodeksu postępowania karnego. Jest to bardzo istotne, jeżeli uświadomiony zostanie fakt, że przedstawienie danej osobie zarzutu jest niejednokrotnie pierwszym procesowym kontaktem z nią i podczas przesłuchania może ona przedstawić takie okoliczności (jest to linia obrony tej osoby), które po zweryfikowaniu

wykluczą jej sprawstwo i spowodują wobec tej osoby umorzenie postępowania karnego. Jednakże szkody wyrządzone podaniem wcześniejszej informacji będą nieodwracalne, gdyż osoba taka może już być napiętnowana społecznie, gdyż ogół społeczeństwa bezpodstawnie uważa, iż przedstawienie danej osobie zarzutu jest równoznaczne z tym, że danej osobie można przypisać sprawstwo. Tak często nie jest i dlatego ustawodawca rozumiejąc rolę tajemnicy w postępowaniu przygotowawczym zawarł w Kodeksie karnym art. 241, według którego karze podlega ten, „kto bez zezwolenia rozpowszechnia publicznie wiadomości z postępowania przygotowawczego zanim zostały ujawnione w postępowaniu sądowym”. Zezwolenia takiego może udzielić albo też sam może udzielić informacji z toczącego się śledztwa i dochodzenia wyłącznie prokurator. Prokurator musi zatem rozważyć, czy przez upublicznienie informacji mediom nie ucierpi dobro toczącego się postępowania przygotowawczego oraz uzasadnione interesy jego uczestników, a z drugiej strony prawo społeczeństwa do informacji wyrażone przepisami ustawy z dnia 26 stycznia 1984 r. Prawo prasowe (Dz. U. z 1984 r., Nr 5, poz. 24, z późn. zm.). Postępowanie przed sądem cechuje natomiast jawność. Art. 355 Kodeksu postępowania karnego stanowi, że rozprawa odbywa się jawnie, a ograniczenia jawności może określać jedynie ustawa. Na rozprawie może być obecna publiczność, ale wyłącznie pełnoletnia i nie uzbrojona (art. 356 § 1 Kodeksu postępowania karnego). W wyjątkowych przypadkach przewodniczący składu sędziowskiego może natomiast zezwolić na obecność małoletnim oraz osobom obowiązany do noszenia broni (art. 356 § 2 Kodeksu postępowania karnego). Sąd może także zezwolić przedstawicielom mediów na dokonywanie z przebiegu rozprawy zapisów obrazu i dźwięku, ale tylko gdy przemawia za tym uzasadniony interes społeczny, nie będzie to utrudniało prowadzenia rozprawy, a ważny interes uczestnika postępowania temu się nie sprzeciwia (art. 357 § 1 Kodeksu postępowania karnego).

Wyjątki od zasady jawności rozprawy dotyczą sytuacji określonych w art. 359 i 360 Kodeksu postępowania karnego. Należą do nich następujące sytuacje:

- 1) rozprawa dotycząca wniosku prokuratora o umorzenie postępowania z powodu niepoczytalności sprawcy i zastosowania środka zabezpieczającego;
- 2) rozprawa dotycząca sprawy o pomówienie lub znieważenie, chyba że pokrzywdzony wyrazi inną wolę we wniosku do sądu;
- 3) sąd wyłącza jawność rozprawy w całości lub części, jeżeli jawność mogłaby: wywołać zakłócenie spokoju publicznego, obrażać dobre obyczaje, ujawnić okoliczności, które

ze względu na ważny interes państwa powinny być zachowane w tajemnicy lub naruszyć ważny interes prywatny.

- 4) sąd wyłącza jawność na żądanie osoby, która złożyła wniosek o ściganie, jeżeli oskarżonym jest choćby jeden nieletni lub na żądanie świadka - w zakresie jego zeznań - jeżeli treść zeznań mogłaby narazić na hańbę jego albo osobę dla niego najbliższą (w myśl art.183 § 2 Kodeksu postępowania karnego).

KARA – jest to środek represji stosowany wobec osób, które popełniły przestępstwo lub w jakikolwiek inny sposób naruszyły obowiązujące normy prawne. Kodeks karny w art.32 wymienia w sposób enumeratywny i zupełny następujące kary:

- 1) grzywnę,
- 2) ograniczenie wolności,
- 3) pozbawienie wolności,
- 4) 25 lat pozbawienia wolności,
- 5) dożywotnie pozbawienie wolności.

Innych kar niż przewidzianych w Kodeksie karnym stosować nie można. Jest to katalog zamknięty kar, a ich uszczegółowienie znajduje się w kolejnych przepisach Kodeksu karnego.

Zgodnie z art. 33 Kodeksu karnego kara grzywny wymierza się w stawkach dziennych, określając liczbę stawek oraz wysokość jednej stawki. Jeżeli ustawa nie stanowi inaczej, najniższa liczba stawek wynosi 10, a najwyższa 360. Sąd może wymierzyć grzywnę także obok kary pozbawienia wolności, jeżeli sprawca dopuścił się czynu w celu osiągnięcia korzyści majątkowej lub gdy korzyść majątkową osiągnął. Natomiast ustalając stawkę dzienną, sąd bierze pod uwagę dochody sprawcy, jego warunki osobiste, rodzinne, stosunki majątkowe i możliwości zarobkowe. Stawka dzienna nie może być niższa od 10 złotych, ani też przekraczać 2.000 złotych.

Zgodnie z art. 34 Kodeksu karnego kara ograniczenia wolności trwa najkrócej miesiąc, a najdłużej 12 miesięcy. Wymierza się ją w miesiącach. Polega zaś ona na tym, że w czasie jej odbywania skazany nie może bez zgody sądu zmieniać miejsca stałego pobytu, jest obowiązany do wykonywania pracy na cele społeczne wskazanej przez sąd, a także ma obowiązek udzielania wyjaśnień dotyczących przebiegu odbywania kary.

Zgodnie z art. 37 Kodeksu karnego kara pozbawienia wolności trwa najkrócej miesiąc, a najdłużej 15 lat i wymierza się ją w miesiącach i latach.

Kara dożywotniego pozbawienia wolności jest maksymalną sankcją karną, która dotyczy następujących przestępstw z Kodeksu karnego: art. 117 (wszczenie lub prowadzenie wojny napastniczej), art. 118 (eksterminacja ludności), art. 120 (stosowanie środków masowej zagłady), art. 123 (zamach na osoby chronione przez prawo międzynarodowe), art. 127 (zamach stanu), art. 134 (zamach na życie Prezydenta) oraz art. 148 (zabójstwo). Kary dożywotniego pozbawienia wolności nie orzeka się wobec sprawcy, który w chwili popełnienia przestępstwa nie ukończył 18 lat (art. 54 § 2 Kodeksu karnego).

KARA ŁĄCZNA – jest określona w art. 85 – 89 Kodeksu karnego. Zgodnie z tymi przepisami wymierzana jest wówczas, gdy sprawca popełnił dwa albo więcej przestępstw, zanim zapadł pierwszy wyrok, chociażby nieprawomocny, co do któregośkolwiek z tych przestępstw i wymierzono za nie kary zasadnicze tego samego rodzaju albo inne podlegające łączeniu. Sąd orzeka karę łączną, biorąc za podstawę kary z osobna wymierzone za zbiegające się przestępstwa. Kara łączna nie może być niższa od najwyższej z kar wymierzonych za poszczególne przestępstwa i nie może przekroczyć sumy kar wymierzonych, jak również górnej granicy danego rodzaju kary.

KASACJA – (z łaciny *cassatio*, co oznacza „zmiana”, „zniszczenie”). Jest to nadzwyczajny środek odwoławczy w postępowaniu sądowym od prawomocnego wyroku sądu odwoławczego do Sądu Najwyższego. Został uregulowany w art. 518 – 539 Kodeksu postępowania karnego. Do wniesienia kasacji uprawnione są strony postępowania sądowego, a także Prokurator Generalny i Rzecznik Praw Obywatelskich. Kasacja umożliwia przeprowadzenie kontroli zaskarżonego wyroku z powodu naruszenia przepisów prawa. Może być wniesiona tylko od prawomocnego orzeczenia sądu odwoławczego, kończącego postępowanie sądowe, a w stosunku do tego samego oskarżonego i od tego samego orzeczenia każdy uprawniony może ją wnieść tylko jeden raz. W przypadku kasacji istnieje przymus adwokacko – radcowski, który polega na tym, że wyłącznie adwokat lub radca prawny może sporządzić i podpisać kasację na rzecz strony postępowania karnego.

KONSTYTUCJA – jest to ustawa zasadnicza, czyli podstawowy akt prawny określający ustroj danego państwa, regulujący całokształt zagadnień ustroju społeczno - gospodarczego oraz politycznego, a w szczególności organizację oraz sposób powoływania najważniejszych organów aparatu państwowego oraz normująca podstawowe prawa i obowiązki obywatela.

W Polsce obowiązuje Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., która została opublikowana w Dz. U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483, z późn. zm. Wyraz „Konstytucja” należy pisać z wielkiej litery.

MAŁOLETNI – jest to określenie prawa cywilnego, a nie prawa karnego. W prawie cywilnym małoletnim jest osoba fizyczna, która nie ukończyła 18 lat i w związku z tym nie posiada pełnej zdolności do czynności prawnych. Wyjątkowe sytuacje, w których małoletni nabywa pełną zdolność do czynności prawnych określone zostały w ustawie Kodeks cywilny (Dz. U. z 1964 r. Nr 16, poz. 93, z późn. zm.).

MŁODOCIANY – jest to określenie prawa karnego. Zgodnie z art. 115 § 10 Kodeksu karnego młodocianym jest sprawca, który w chwili popełnienia czynu zabronionego nie ukończył 21 lat i w czasie orzekania w pierwszej instancji 24 lat.

NIELETNI – jest to określenie prawa karnego. Nieletnim jest osoba, która nie ukończyła 17 lat w chwili popełnienia czynu zabronionego pod groźbą kary. Osoba taka nie odpowiada według zasad określonych w Kodeksie karnym, a według zasad określonych w ustawie o postępowaniu w sprawach nieletnich. Wyjątki od tej zasady określone są w art. 10 § 2 Kodeksu karnego, zgodnie z którym nieletni po ukończeniu 15 lat odpowiada na zasadach ogólnych (tak, jak dorosły), jeżeli dopuścił się jednego z wymienionych w tym przepisie czynów zabronionych, a okoliczności sprawy oraz stopień rozwoju sprawcy, jego właściwości i warunki osobiste za tym przemawiają, a w szczególności, jeżeli poprzednio stosowane środki wychowawcze lub poprawcze okazały się bezskuteczne. Nieletnim nie jest osoba, która popełniła czyn zabroniony po ukończeniu 17 lat – taka osoba w myśl Kodeksu karnego odpowiada na zasadach ogólnych.

NIEZAWISŁOŚĆ – jest to jedna z podstawowych zasad wymiaru sprawiedliwości, zgodnie z którą sędzia podlega tylko aktom prawnym, kieruje się zgromadzonym materiałem dowodowym, własnym sumieniem oraz nie może w tym zakresie być uzależniony od żadnych czynników zewnętrznych – polityków, organów administracji publicznej, sądownictwa i innych. Art. 178 ust. 1 Konstytucji RP stwierdza, że sędzia w sprawowaniu swojego urzędu jest niezawisły i podlega tylko ustawom. Zasada niezawisłości sędziowskiej polega więc na stworzeniu takich warunków, aby sędzia orzekał tylko i wyłącznie na podstawie przepisów prawa, zgodnie ze swoją wiedzą i własnym przekonaniem, bez jakichkolwiek wpływów i nacisków z zewnątrz. Z uwagi na zasadę niezawisłości sędziowskiej działalność jurysdykcyjna sędziów, polegająca na rozpoznawaniu spraw, podlega tylko i wyłącznie

nadzorowi judykacyjnemu. Nadzór ten – w myśl zasady instancyjności - polega na rozpatrywaniu środków zaskarżenia przez instancyjne sądy wyższego rzędu w celu korygowania wadliwych orzeczeń sądów niższego rzędu.

ORGANY UPRAWNIONE DO PROWADZENIA POSTĘPOWANIA PRZYGOTOWAWCZEGO – w myśl art. 298 Kodeksu postępowania karnego organem uprawnionym do prowadzenia postępowania przygotowawczego jest prokurator, a w zakresie wskazanym w ustawie – Policja. W wypadkach przewidzianych w ustawie uprawnienia Policji przysługują również innym organom. Natomiast określone w ustawie czynności w postępowaniu przygotowawczym przeprowadza także sąd. W związku z nadzorem prokuratora nad postępowaniem przygotowawczym słuszne jest stwierdzenie, że prokurator jest „panem” postępowania przygotowawczego – kontroluje działania organów ścigania i wiążąco oddziałuje na postępowanie tych organów, a także sam podejmuje określone w przepisach prawa czynności. Uprawnienia Policji mogą przysługiwać również innym organom ścigania, o ile przepisy szczególne tak stanowią. W myśl obecnie obowiązującego prawa, oprócz Policji, do prowadzenia postępowania przygotowawczego uprawnione są także Straż Graniczna, Służba Celna, Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencja Wywiadu, Żandarmeria Wojskowa, Centralne Biuro Antykorupcyjne, organy kontroli skarbowej, Centralne Biuro Antykorupcyjne, Służba Kontrwywiadu Wojskowego, Służba Wywiadu Wojskowego w zakresie ich właściwości. Do prowadzenia dochodzeń uproszczonych uprawniona jest również Służba Leśna w zakresie zwalczania przestępstw i wykroczeń w zakresie szkodnictwa leśnego i ochrony przyrody oraz wykonywaniem innych zadań w zakresie ochrony mienia będącego własnością Skarbu Państwa i w zarządzie Lasów Państwowych oraz Straż Łowiecka o przestępstwa, których przedmiotem jest zwierzyna, a także inspekcje i straże w innych sprawach szczegółowo określonych przepisami prawa.

ORZECZENIE – jest to rozstrzygnięcie konkretnej sprawy przez organ państwa działający w ramach swej kompetencji. Orzeczenia sądowe w prawie polskim zapadają w formie wyroków lub postanowień. Wyroki wydawane są na rozprawie sądowej i zawierają rozstrzygnięcia co do istoty sprawy (w postępowaniu karnym pierwszoinstancyjne wyroki to wyrok: skazujący, uniewinniający, umarzający i warunkowo umarzający). Wyroki podlegają zaskarżeniu w formie apelacji. Postanowienia natomiast zapadają na posiedzeniu i dotyczą wszystkich kwestii, dla których ustawa nie zastrzegła innej formy (wyroku), gdyż jeżeli ustawa nie wymaga wydania wyroku, sąd wydaje postanowienie (art. 93 § 1 Kodeksu

postępowania karnego). Postanowienia podlegają zaskarżeniu, gdy zamykają drogę do wydania wyroku (np. w wypadku umorzenia) oraz w innych sytuacjach przewidzianych w ustawie.

OSKARŻONY – jest to osoba wobec której organ uprawniony (oskarżyciel) wniósł akt oskarżenia do sądu, zarzucając jej popełnienie przestępstwa. Po prawomocnym wyroku osoba taka staje się skazanym.

OSKARŻYCIEL – jest to organ lub osoba wnosząca do sądu akt oskarżenia (wniosek o ukaranie w postępowaniu o wykroczenia) i popierający w toku postępowania sądowego żądanie ukarania oskarżonego (obwinionego w postępowaniu w sprawach o wykroczenia). Oskarżycielem publicznym najczęściej jest prokurator.

OSKARŻYCIEL POSIŁKOWY – pokrzywdzony, występujący w procesie karnym w charakterze strony obok oskarżyciela publicznego w sprawach o przestępstwa ścigane z oskarżenia publicznego.

OSKARŻYCIEL PRYWATNY – jest to pokrzywdzony, który wniósł i popiera akt oskarżenia w sprawach o przestępstwa ścigane z oskarżenia prywatnego, czyli:

- 1) art.157 § 2 lub 3 w związku z § 4 Kodeksu karnego (przestępstwo spowodowania naruszenia czynności narządów ciała lub rozstroju zdrowia trwającego nie dłużej niż 7 dni;
- 2) art. 212 Kodeksu karnego (przestępstwo pomówienia);
- 3) art. 216 Kodeksu karnego (przestępstwo zniewagi);
- 4) art. 217 Kodeksu karnego (przestępstwo uderzenia człowieka lub w inny sposób naruszenia jego nietykalności cielesnej).

OSKARŻYCIEL PUBLICZNY – jest to organ państwowy, który występuje w postępowaniu karnym w charakterze strony. Głównym oskarżycielem publicznym jest prokurator. Poza prokuratorem oskarżycielami publicznymi mogą być w sytuacjach wyraźnie wskazanych przepisami prawa: Policja, Straż Miejska, Straż Graniczna oraz inne wyżej wymienione organy uprawnione do prowadzenia postępowania przygotowawczego.

OSOBA NAJBLIŻSZA – definicja tego pojęcia została określona w Kodeksie karnym. Zgodnie z art. 115 § 11 osobą najbliższą jest małżonek, wstępny, zstępny, rodzeństwo,

powinowały w tej samej linii lub stopniu, osoba pozostająca w stosunku przysposobienia oraz jej małżonek, a także osoba pozostająca we wspólnym pożyciu. Określenie, że dana osoba jest osobą najbliższą ma znaczenie w wielu sytuacjach w toku postępowania karnego, gdyż m. in. osoba najbliższa dla oskarżonego może odmówić zeznań (art. 182 § 1 Kodeksu postępowania karnego), a także świadek może uchylić się od odpowiedzi na pytanie, jeżeli udzielenie odpowiedzi mogłoby narazić jego lub osobę dla niego najbliższą na odpowiedzialność za przestępstwo lub przestępstwo skarbowe (art. 183 § 1 Kodeksu postępowania karnego).

PODEJRZANY – tłumacząc wprost jest to osoba, na którą padło podejrzenie, popełnienia czegoś. W polskim prawie karnym podejrzanym jest osoba, w stosunku do której w toku postępowania przygotowawczego wydano postanowienie o przedstawieniu zarzutów popełnienia określonego przestępstwa. Do momentu wydania postanowienia o przedstawieniu zarzutów nie można mówić o kimś, że jest podejrzanym. Jeszcze wtenczas sprawa toczy się *in rem*, czyli w sprawie popełnienia przestępstwa, a nie przeciwko komuś, czyli przeciwko konkretnemu podejrzanemu. Przeciwko podejrzanemu może zostać skierowany akt oskarżenia, ale sprawa może także zostać umorzona. Po skierowaniu aktu oskarżenia do sądu podejrzany staje się automatycznie oskarżonym.

POKRZYWDZONY – zgodnie z art. 49 Kodeksu postępowania karnego jest nim osoba fizyczna lub osoba prawna, której dobro prawne zostało bezpośrednio naruszone lub zagrożone przez przestępstwo. Pokrzywdzonym może też być instytucja państwowa, samorządowa lub społeczna, choćby nie miała osobowości prawnej, a także zakład ubezpieczeń społecznych w zakresie, w jakim pokrył szkodę wyrządzoną pokrzywdzonemu przez przestępstwo lub zobowiązany do jej pokrycia. W prawie karnym błędem jest nazywanie pokrzywdzonego poszkodowanym, gdyż określenie poszkodowanego zastrzeżone zostało dla prawa cywilnego.

POSTĘPOWANIE PRZYGOTOWAWCZE – jest określone przez przepisy Kodeksu postępowania karnego w art. 297 – 336. Postępowanie przygotowawcze jest stadium postępowania karnego, poprzedzającym postępowanie sądowe. Jest wszczynane, gdy zachodzi podejrzenie popełnienia przestępstwa, które ma na celu:

- 1) ustalenie, czy został popełniony czyn zabroniony i czy stanowi on przestępstwo;
- 2) wykrycie i w razie potrzeby ujęcie sprawcy;
- 3) zebranie danych osobopoznawczych o podejrzanym;

- 4) wyjaśnienie okoliczności sprawy, w tym ustalenie osób pokrzywdzonych i rozmiarów szkody;
- 5) zebranie, zabezpieczenie i w niezbędnym zakresie utrwalenie dowodów dla sądu.

Postępowanie przygotowawcze prowadzi się w jednej z dwóch form: dochodzenia albo śledztwa.

POWSZECHNE JEDNOSTKI ORGANIZACYJNE PROKURATURY - są jednostkami poszczególnych szczebli uszeregowanych w sposób hierarchiczny. Pojęcie powszechnych jednostek organizacyjnych Prokuratury jest używane w celu odróżnienia ich głównie od wojskowych jednostek organizacyjnych Prokuratury.

Najwyższym szczeblem Prokuratury jest **Prokuratura Krajowa** wchodząca w skład Ministerstwa Sprawiedliwości, którą kieruje w zakresie określonym przez Prokuratora Generalnego (Ministra Sprawiedliwości), Prokurator Krajowy.

Niższym w hierarchii szczeblem Prokuratury jest **Prokuratura Apelacyjna**, którą kieruje Prokurator Apelacyjny. Prokurator Apelacyjny jest prokuratorem przełożonym prokuratorów Prokuratury Apelacyjnej, prokuratorów Prokuratorów Okręgowych oraz prokuratorów Prokuratorów Rejonowych na obszarze działania Prokuratury Apelacyjnej.

Poniżej Prokuratury Apelacyjnej znajduje się **Prokuratura Okręgowa**, którą kieruje Prokurator Okręgowy. Prokurator Okręgowy jest prokuratorem przełożonym prokuratorów Prokuratury Okręgowej oraz prokuratorów rejonowych i prokuratorów Prokuratorów Rejonowych na obszarze działania Prokuratury Okręgowej.

Najniżej usytuowana jest **Prokuratura Rejonowa**, którą kieruje Prokurator Rejonowy.

POZBAWIENIE PRAW PUBLICZNYCH – jest to środek karny określony w art. 39 Kodeksu karnego i według art. 40 tegoż Kodeksu polegający na utracie czynnego i biernego prawa wyborczego do organu władzy publicznej, organu samorządu zawodowego lub gospodarczego, utratę prawa do udziału w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości oraz do pełnienia funkcji w organach i instytucjach państwowych i samorządu terytorialnego lub zawodowego, jak również utratę posiadanego stopnia wojskowego i powrót do stopnia szeregowego. Pozbawienie praw publicznych obejmuje ponadto utratę orderów, odznaczeń i tytułów honorowych oraz utratę zdolności do ich uzyskania w okresie trwania pozbawienia praw. Sąd może orzec pozbawienie praw publicznych w razie skazania na karę pozbawienia

wolności na czas nie krótszy od lat 3 za przestępstwo popełnione w wyniku motywacji zasługującej na szczególne potępienie.

PRAWOMOCNOŚĆ – tak określa się prawną nieodwołalność i niedopuszczalność zmiany lub uchylecia orzeczenia sądowego za pomocą zwykłych środków zaskarżenia. Wyróżnia się prawomocność formalną i prawomocność materialną orzeczeń sądowych. Prawomocność formalna zachodzi wtenczas, gdy od danego orzeczenia nie przysługuje żaden zwyczajny środek odwoławczy (apelacja i zażalenie), za wyjątkiem nadzwyczajnych środków zaskarżenia (kasacji i wznowienia postępowania). Natomiast prawomocność materialna polega na tym, że po wydaniu orzeczenia sądowego w danej sprawie nie można rozstrzygnąć jej jeszcze raz na tej samej podstawie faktycznej i prawnej. Takie orzeczenie wiąże sąd lub inny organ, który je wydał, a także strony uczestniczące w danej sprawie i inne podmioty.

PROKURATOR – jest to osoba powoływana do wyodrębnionego pionu organów państwowych (do Prokuratury), które są niezależne od wszelkich organów administracji publicznej, od władzy, sądownictwa i polityki. Podstawowym zadaniem prokuratora jest strzeżenie praworządności i czuwanie nad ściganiem przestępstw. Rola prokuratora zależy od postępowania karnego, jednakże uczestniczy on we wszystkich stadiach procesu karnego – od wszczęcia postępowania przygotowawczego do zakończenia postępowania sądowego. Prokurator jest najczęściej oskarżycielem publicznym. Zgodnie z ustawą z dnia 20 czerwca 1985 r. o prokuraturze (tekst jednolity Dz. U. z 2002 r., Nr 21, poz. 206, z późn. zm.) prokuratorem może być ten, kto:

- posiada obywatelstwo polskie i korzysta z pełni praw cywilnych i obywatelskich;
- jest nieskazitelnego charakteru;
- ukończył uniwersyteckie studia prawnicze;
- odbył aplikację prokuratorską lub sądową;
- złożył egzamin prokuratorski lub sędziowski;
- pracował w charakterze asesora prokuratorskiego lub sądowego co najmniej rok albo odbył w wojskowych jednostkach organizacyjnych prokuratury okres służby przewidziany w przepisach o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych;
- ukończył 26 lat.

PRZEDAWNIE – jest instytucją prawa karnego materialnego, określoną w Kodeksie karnym w art. 101 – 105. Przedawnienie polega na zaniechaniu karania przestępcy

za popełnione przez niego przestępstwo wskutek upływu wskazanego w Kodeksie karnym okresu czasu. Ważne jest zastrzeżenie, że przedawnienie nie znosi przestępności czynu (czyli nadal uważa się, że sprawca popełnił dane przestępstwo), lecz znosi wyłącznie samą karalność przestępstwa..

PRZESTĘPSTWO – jest to czyn człowieka zabroniony przez ustawę pod groźbą kary, bezprawny, zawiniony i społecznie szkodliwy w stopniu wyższym niż znikomy, występujący w postaci zbrodni albo występku.

PRZESTĘPSTWA ŚCIGANE Z URZĘDU – ich istotą jest to, że oskarżyciel publiczny (czyli prokurator) jest obowiązany wszcząć postępowanie karne niezależnie od woli pokrzywdzonego. Każdy dowiedziawszy się o popełnieniu przestępstwa ściganego z urzędu ma społeczny obowiązek zawiadomienia o tym prokuratura lub Policję (art. 304 § 1 Kodeksu postępowania karnego). Instytucje państwowe i samorządowe, które w związku ze swą działalnością dowiedziały się o popełnieniu przestępstwa ściganego z urzędu, są obowiązane niezwłocznie zawiadomić o tym prokuratora lub Policję oraz przedsięwziąć niezbędne czynności do czasu przybycia organu powołanego do ścigania przestępstw lub do czasu wydania przez ten organ stosownego zarządzenia, aby nie dopuścić do zatarcia śladów i dowodów przestępstwa (art. 304 § 2 Kodeksu postępowania karnego). Zawiadomienie o przestępstwie, co do którego prowadzenie śledztwa jest obowiązkowe, lub własne dane świadczące o popełnieniu takiego przestępstwa Policja przekazuje wraz z zebranymi materiałami niezwłocznie prokuratorowi (art. 304 § 3 Kodeksu postępowania karnego). Bardzo istotne jest, że jedynie w przypadku niektórych przestępstw ściganie jest uzależnione od woli pokrzywdzonego – są to przestępstwa ścigane na wniosek i przestępstwa ścigane z oskarżenia prywatnego.

PRZESTĘPSTWA ŚCIGANE NA WNIOSEK – są przestępstwami należącymi do grupy przestępstw ściganych z urzędu. Ich istotną cechą, która wyróżnia je spośród innych przestępstw jest to, że wniosek o ściganie złożony przez pokrzywdzonego stanowi warunek niezbędny do wszczęcia postępowania. Gdy pokrzywdzony nie złoży takiego wniosku o ściganie, postępowanie nie zostanie wsczęte. Gdy pokrzywdzony złoży już wniosek, może on być cofnięty w postępowaniu przygotowawczym za zgodą prokuratora, natomiast w postępowaniu sądowym za zgodą sądu do czasu rozpoczęcia przewodu sądowego na pierwszej rozprawie głównej, chyba że chodzi o przestępstwo określone w art. 197

Kodeksu karnego (zgwałcenie). Ponowne złożenie wniosku jest niedopuszczalne. Typowym przestępstwem ściganym na wniosek jest przestępstwo zgwałcenia.

PRZESTĘPSTWA ŚCIGANE Z OSKARŻENIA PRYWATNEGO – polski Kodeks karny jedynie w czterech przypadkach przewiduje ściganie przestępstw w trybie prywatno - skargowym, czyli z oskarżenia prywatnego. Obowiązkowe wkraczanie organów ścigania w przypadku popełnienia tych przestępstw byłoby niewskazane, ponieważ zamiast złagodzenia sytuacji, mogłoby pogłębić konflikt. W sprawach prywatno - skargowych sam pokrzywdzony, bez ingerencji oskarżyciela publicznego (który mimo to może objąć oskarżenie, jeżeli uzna, że wymaga tego interes społeczny), uprawniony jest do wniesienia aktu oskarżenia i tym samym wszczęcia postępowania sądowego. Prywatny akt oskarżenia może zostać wniesiony przez pokrzywdzonego, wobec którego sprawca dopuścił się przestępstwa:

- 1) spowodowania naruszenia czynności narządów ciała lub rozstroju zdrowia trwającego nie dłużej niż 7 dni (art. 157 § 2 lub 3 w związku z § 4 Kodeksu karnego);
- 2) pomówienia (art. 212 Kodeksu karnego);
- 3) zniewagi (art. 216 Kodeksu karnego);
- 4) uderzenia człowieka lub w inny sposób naruszenia jego nietykalności cielesnej (art. 217 Kodeksu karnego).

PRZEWÓD SĄDOWY - w procesie karnym stanowi najważniejszą część rozprawy głównej, obejmującą przeprowadzenie postępowania dowodowego. Przewód sądowy trwa od odczytania aktu oskarżenia do końcowych głosów stron.

ROZPORZĄDZENIE – jest to akt prawny o niższej randze prawnej niż ustawa. Rozporządzenie jest wydawane przez naczelną władzę wykonawczą na szczegółowego upoważnienia zawartego w ustawie i w celu wykonania ustawy. W Polsce rozporządzenia wydawane są przez: Prezydenta, Radę Ministrów, Prezesa Rady Ministrów (premiera), poszczególnych ministrów oraz przewodniczących stałych komitetów Rady Ministrów.

ROZPRAWA SĄDOWA – jest to publiczne posiedzenie sądu wyznaczone dla rozpoznania określonej sprawy, w celu jej rozstrzygnięcia.

SENTENCJA WYROKU – tak nazywana jest część orzeczenia w postaci wyroku. W sprawie karnej sentencja wyroku obejmuje oznaczenie składu sądu, ławników, protokolanta, prokuratora, dane określające oskarżonego, data, miejsce rozpoznania sprawy i wydania wyroku oraz opis i kwalifikacja prawna czynu zarzucanego oskarżonemu, a także rozstrzygnięcia o winie i karze.

ŚLEDZTWO – jest to forma prowadzenia postępowania przygotowawczego, która toczy się w sprawach o najpoważniejsze gatunkowo przestępstwa. Zgodnie z art. 309 § 1 pkt. 1 - 5 Kodeksu postępowania karnego śledztwo prowadzi się w sprawach o:

- 1) zbrodnie;
- 2) występki - gdy osobą podejrzaną jest sędzia, prokurator, funkcjonariusz Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego lub Centralnego Biura Antykorupcyjnego;
- 3) występki - gdy osobą podejrzaną jest funkcjonariusz Straży Granicznej, Żandarmerii Wojskowej, finansowego organu postępowania przygotowawczego lub organu nadrzędnego nad finansowym organem postępowania przygotowawczego, w zakresie spraw należących do właściwości tych organów lub o występki popełnione przez tych funkcjonariuszy w związku z wykonywaniem czynności służbowych;
- 4) występki, w których nie prowadzi się dochodzenia;
- 5) występki, w których prowadzi się dochodzenie, jeżeli prokurator tak postanowi ze względu na wagę lub zawiłość sprawy.

Śledztwo prowadzi Policja, jeżeli nie prowadzi go prokurator. Prokurator prowadzi śledztwo w wypadkach określonych w art. 309 pkt 2 i 3 Kodeksu postępowania karnego oraz w sprawach o przestępstwo określone w art. 148 Kodeksu karnego (zabójstwo). Uprawnienia Policji przysługują także organom Straży Granicznej, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Centralnego Biura Antykorupcyjnego, w zakresie ich właściwości oraz innym organom przewidzianym w przepisach szczególnych.

Jeżeli prokurator wszczął śledztwo, może powierzyć Policji jego przeprowadzenie w całości lub w określonym zakresie albo dokonanie poszczególnych czynności śledztwa; w wypadkach określonych w art. 309 pkt 2 i 3 nie można powierzyć Policji prowadzenia śledztwa w całości. Prokurator może zastrzec do osobistego wykonania jakąkolwiek czynność śledztwa, a w szczególności czynności wymagające postanowienia, związane

z przedstawieniem zarzutów, zmianą postanowienia o przedstawieniu zarzutów lub zamknięciem śledztwa

Śledztwo powinno być ukończone w ciągu 3 miesięcy. W uzasadnionych wypadkach okres śledztwa może być przedłużony na dalszy czas oznaczony przez prokuratora nadzorującego śledztwo lub prokuratora nadrzędnego nad prokuratorem, który prowadzi śledztwo, nie dłuższy jednak niż rok. W szczególnie uzasadnionych wypadkach właściwy prokurator nadrzędny nad prokuratorem nadzorującym lub prowadzącym śledztwo może przedłużyć jego okres na dalszy czas oznaczony.

ŚRODKI KARNE – zostały wymienione w art. 39 Kodeksu karnego i wyszczególnione w art. 40 – 52 tegoż Kodeksu. Środki karne mogą być orzekane przez sąd obok lub zamiast kary zasadniczej (tj. kary grzywny, kary ograniczenia wolności, kary pozbawienia wolności, kary 25 lat pozbawienia wolności, kary dożywotniego pozbawienia wolności). Do środków karnych wymienionych w art. 39 Kodeksu karnego należą:

- 1) pozbawienie praw publicznych,
- 2) zakaz zajmowania określonego stanowiska, wykonywania określonego zawodu lub prowadzenia określonej działalności gospodarczej,
- 3) zakaz prowadzenia pojazdów,
- 4) przepadek przedmiotów,
- 5) obowiązek naprawienia szkody,
- 6) nawiązka,
- 7) świadczenie pieniężne,
- 8) podanie wyroku do publicznej wiadomości.

ŚRODKI ODWOŁAWCZE – są to środki prawne przysługujące stronom postępowania przygotowawczego (przed prokuratorem), jak i sądowego, które zmierzają do zmiany lub uchylecia wydanego orzeczenia. Wyróżnia się zwykłe i nadzwyczajne środki odwoławcze. W postępowaniu karnym zwykłym środkiem odwoławczym jest zażalenie i apelacja, natomiast nadzwyczajnym – kasacja i wznowienie postępowania.

ŚRODKI ZAPOBIEGAWCZE - uregulowane zostały w art. 249 – 277 Kodeksu postępowania karnego. Można je stosować w celu zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania, a wyjątkowo także w celu zapobiegnięcia popełnieniu przez oskarżonego nowego, ciężkiego przestępstwa. Środki zapobiegawcze można stosować tylko wtedy, gdy zebrane dowody wskazują na duże prawdopodobieństwo, że oskarżony popełnił

zarzucane mu przestępstwo. Najsurowszym środkiem zapobiegawczym jest określone w art. 250 Kodeksu postępowania karnego tymczasowe aresztowanie. Pozostałe środki zapobiegawcze wymienione w tymże Kodeksie to:

- poręczenie majątkowe – określone w art. 266 Kodeksu postępowania karnego, które polega na złożeniu przez uprawnioną osobę (oskarżonego lub inną osobę) rękojmi w postaci pieniędzy, papierów wartościowych, zastawu lub hipoteki, które ulegają przypadkowi albo ściągnięciu w przypadku ucieczki lub ukrycia się podejrzanego (oskarżonego), bądź też utrudniania w inny sposób postępowania karnego;
- poręczenie społeczne – określone w art. 271 Kodeksu postępowania karnego, które polega na złożeniu przez pracodawcę, u którego oskarżony jest zatrudniony, kierownictwo szkoły lub uczelni, których oskarżony jest uczniem lub studentem, od zespołu, w którym oskarżony uczy się lub pracuje, albo od organizacji społecznej, której oskarżony jest członkiem, zapewnienia, że oskarżony stawi się na każde wezwanie i nie będzie w sposób bezprawny utrudniał postępowania karnego. Natomiast jeżeli oskarżony jest żołnierzem, można przyjąć poręczenie od zespołu żołnierskiego, zgłoszone za pośrednictwem właściwego dowódcy;
- poręczenie osobiste – określone w art. 272 Kodeksu postępowania karnego jest zapewnieniem osoby godnej zaufania, że oskarżony stawi się na każde wezwanie i nie będzie w sposób bezprawny utrudniał postępowania;
- dozór Policji – określony w art. 275 Kodeksu postępowania karnego polega na tym, że oskarżony zostaje oddany pod dozór Policji, a oskarżony żołnierz – pod dozór przełożonego wojskowego. Osoba oddana pod dozór ma obowiązek stosowania się do obowiązków zawartych w postanowieniu sądu lub prokuratora. Obowiązek ten może polegać na zakazie opuszczania określonego miejsca pobytu, zgłaszaniu się do organu dozoru w określonych odstępach czasu, zawiadamianiu go o zamierzonym wyjeździe oraz o terminie powrotu, a także na innych ograniczeniach jego swobody, niezbędnych do wykonywania dozoru;
- zawieszenie oskarżonego – określony w art. 276 Kodeksu postępowania karnego polega na tym, że można zawiesić oskarżonego w czynnościach służbowych lub w wykonywaniu zawodu albo nakazać powstrzymanie się od prowadzenia określonej działalności lub od prowadzenia określonego rodzaju pojazdów;

- zakaz opuszczania kraju – określony w art. 277 Kodeksu postępowania karnego, który może być połączony z zatrzymaniem paszportu lub innego dokumentu uprawniającego do przekroczenia granicy albo z zakazem wydania takiego dokumentu.

ŚWIADEK – jest to każda osoba fizyczna, która została wezwana przez uprawniony organ państwowy (np. przez sąd lub prokuraturę) do stawienia i złożenia zeznań. W procesie karnym świadkiem jest osoba, która faktycznie była obecna przy jakimś zdarzeniu, a swoje obserwacje może zrelacjonować. Zeznania świadków mogą być bardzo istotnym dowodem w sprawie. Natomiast w postępowaniu cywilnym świadkiem jest osoba, która składa zeznanie co do okoliczności sprawy. Według polskiego prawa, nikt nie może odmówić zeznań w charakterze świadka. Od zasady tej są jednak pewne wyjątki, które dotyczą m.in. duchownych i adwokatów. Nie wolno bowiem przesłuchiwać duchownych o faktach ujawnionych podczas spowiedzi, ani adwokatów o faktach ujawnionych im w trakcie prowadzenia sprawy. Do obowiązków świadka należy m.in.: stawienie się na wezwanie uprawnionego organu oraz złożenie zeznań zgodnych ze swoją najlepszą wiedzą. W celu wyegzekwowania obowiązków świadka organ wzywający może skazać go na grzywnę lub zarządzić przymusowe jego sprowadzenie. Składanie fałszywych zeznań, zeznawanie nieprawdy i zatajanie prawdy jest przestępstwem, za co grozi kara pozbawienia wolności do lat 3 (art. 233 § 1 Kodeksu karnego).

ŚWIADEK ANONIMOWY (INCOGNITO) – jest to świadek, którego dane osobowe, z uwagi na zagrożenie dla jego życia, zdrowia, wolności oraz mienia lub osoby dla niego najbliższej, pozostają wyłącznie do wiadomości sądu i prokuratora, a w niektórych przypadkach także funkcjonariusza Policji.

ŚWIADEK KORONNY – jest nim podejrzany, który został dopuszczony do składania zeznań w charakterze świadka na zasadach określonych ustawą z dnia 25 czerwca 1997 r. o świadku koronnym (Dz.U. z 1997 r. Nr 114, poz. 738, z późn. zm.). Dowód z zeznań świadka koronnego można dopuścić w przypadku, gdy do chwili wniesienia przez prokuratora aktu oskarżenia do sądu jako podejrzany w swoich wyjaśnieniach przekazał on organowi prowadzącemu postępowanie informacje, które mogą przyczynić się do ujawnienia okoliczności przestępstwa, wykrycia pozostałych sprawców, ujawnienia dalszych przestępstw lub zapobieżenia im, ponadto ujawnił majątek swój oraz znany mu majątek pozostałych sprawców przestępstwa, a także jeżeli zobowiązał się do złożenia przed sądem

wyczerpujących zeznań dotyczących osób uczestniczących w przestępstwie oraz pozostałych okoliczności w zakresie przestępstw wymienionych w art. 1 ustawy o świadku koronnym:

- 1) art. 228 § 1 i 3 – 6 Kodeksu karnego (przestępstwo sprzedajności);
- 2) art. 229 § 1 i 3 – 5 Kodeksu karnego (przestępstwo przekupstwa);
- 3) art. 230 § 1 Kodeksu karnego (przestępstwo płatnej protekcji);
- 4) art. 230 a. § 1 Kodeksu karnego (przestępstwo czynnej płatnej protekcji);
- 5) art. 231 § 1 i 2 Kodeksu karnego (przestępstwo nadużycia funkcji przez funkcjonariusza publicznego);
- 6) art. 250 a. § 1 i 2 Kodeksu karnego (przestępstwo nakłaniania do głosowania);
- 7) art. 258 Kodeksu karnego (przestępstwo udziału w zorganizowanej grupie albo związku przestępczym);
- 8) art. 296 a. § 1, 2 i 4 Kodeksu karnego (przestępstwo przekupstwa menedżerskiego);
- 9) art. 296 b. § 1 i 2 Kodeksu karnego (przestępstwo przekupstwa sportowego).

Instytucja świadka koronnego niesie dla osoby objętej takim statusem profity. W razie zagrożenia dla życia lub zdrowia świadka koronnego albo osoby dla niego najbliższej, może on być objęty ochroną osobistą, a także uzyskać pomoc w zakresie zmiany miejsca pobytu i zatrudnienia, a w szczególnych wypadkach można mu wydać dokumenty umożliwiające używanie innych niż własne danych osobowych. W niektórych przypadkach możliwe jest poddanie świadka koronnego operacji plastycznej trwale zmieniającej jego wygląd.

TERMIN ZAWITY (PREKLUZYJNY) – jest to termin, którego niezachowanie wywołuje ujemne skutki dla uprawnionego, a polegające na wygaśnięciu przysługujących mu praw. Terminy zawite są bezwzględnie obowiązujące, nie podlegają przerwie lub zawieszeniu, ale mogą być przywracane. Zgodnie z art. 122 Kodeksu postępowania karnego czynność procesowa dokonana po upływie terminu zawitego jest bezskuteczna. Zawite są terminy do wnoszenia środków zaskarżenia oraz inne, które ustawa za zawite uznaje. Przywrócenie terminu zawitego określa art. 126 Kodeksu postępowania karnego, zgodnie z którym jeżeli niedotrzymanie terminu zawitego nastąpiło z przyczyn od strony niezależnych, strona w zawitym terminie 7 dni od daty ustania przeszkody może zgłosić wniosek o przywrócenie terminu, dopełniając jednocześnie czynności, która miała być w terminie wykonana; to samo

stosuje się do osób nie będących stronami. W kwestii przywrócenia terminu orzeka postanowieniem organ, przed którym należało dokonać czynności. Na odmowę przywrócenia terminu przysługuje stronie zażalenie.

TYMCZASOWE ARESZTOWANIE – jest to najsurowszy, stosowany wyłącznie przez sąd, środek zapobiegawczy, polegający na pozbawieniu podejrzanego (w postępowaniu przygotowawczym) lub oskarżonego (po wniesieniu do sądu aktu oskarżenia, a przed wydaniem wyroku w sprawie) wolności jeszcze przed jego osądzeniem. Zgodnie z treścią art. 258 § 1-3 Kodeksu postępowania karnego tymczasowe aresztowanie może nastąpić, jeżeli:

- 1) zachodzi uzasadniona obawa ucieczki lub ukrywania się podejrzanego (oskarżonego), zwłaszcza wtedy, gdy nie można ustalić jego tożsamości albo nie ma on w kraju stałego miejsca pobytu;
- 2) zachodzi uzasadniona obawa, że podejrzanym (oskarżonym) będzie nakłaniał do składania fałszywych zeznań lub wyjaśnień albo w inny bezprawny sposób utrudniał postępowanie karne;
- 3) podejrzanemu (oskarżonemu) zarzuca się popełnienie zbrodni lub występku zagrożonego karą pozbawienia wolności, której górna granica wynosi co najmniej 8 lat pozbawienia wolności, albo gdy sąd pierwszej instancji skazał go na karę pozbawienia wolności nie niższą niż 3 lata;
- 4) wyjątkowo może nastąpić także wtedy, gdy zachodzi uzasadniona obawa, że podejrzanym (oskarżonym) o popełnienie zbrodni lub umyślnego występku, popełni przestępstwo przeciwko życiu, zdrowiu lub bezpieczeństwu powszechnemu, a zwłaszcza gdy popełnieniem takiego przestępstwa groził.

W postępowaniu przygotowawczym tymczasowe aresztowanie stosuje sąd na wniosek prokuratora. Łączny czas stosowania tymczasowego aresztowania do chwili wydania pierwszego wyroku przez sąd pierwszej instancji nie może przekroczyć 2 lat, jednakże do okresu tymczasowego aresztowania zalicza się okres zatrzymania.

UMORZENIE – jest to trwałe i ostateczne zakończenie postępowania na skutek zaistnienia zdarzeń, które czynią niemożliwym wydanie merytorycznego rozstrzygnięcia.

W postępowaniu cywilnym umorzenie następuje z powodu bezczynności stron lub z powodu zdarzeń, które czynią wydanie wyroku zbędnym lub niedopuszczalnym (np. cofnięcie pozwu

przez powoda, cofnięcie środka odwoławczego przez powoda bądź pozwanego). Natomiast w postępowaniu karnym umorzenie postępowania następuje – w myśl art. 322 Kodeksu postępowania karnego – jeżeli postępowanie nie dostarczyło podstaw do wniesienia aktu oskarżenia.

USTAWA – jest to akt prawny ogólny i powszechnie obowiązujący (generalnie – abstrakcyjny), uchwalany przez parlament. Ustawa, obok Konstytucji, ratyfikowanych umów międzynarodowych i rozporządzeń jest źródłem powszechnie obowiązującego prawa Rzeczypospolitej Polskiej (art. 87 Konstytucji RP). Istnieje hierarchia źródeł prawa w Polsce, zgodnie z którą najważniejszym aktem prawnym jest Konstytucja, a następnie ustawa, która zajmuje po Konstytucji miejsce bezpośrednio niżej i dlatego musi być z Konstytucją zgodna. Rozporządzenia muszą natomiast być zgodne z aktami hierarchicznie wyższymi, czyli z ustawami i Konstytucją.

WARUNKOWE UMORZENIE POSTĘPOWANIA KARNEGO – jest to sposób zakończenia postępowania karnego przez sąd. W myśl art. 66 Kodeksu karnego sąd może warunkowo umorzyć postępowanie karne, jeżeli wina i społeczna szkodliwość czynu oskarżonego nie są znaczne, okoliczności jego popełnienia nie budzą wątpliwości, a postawa sprawcy nie karanego dotąd za przestępstwo umyślne, jego właściwości i warunki osobiste oraz dotychczasowy sposób życia uzasadniają przypuszczenie, że pomimo umorzenia postępowania będzie on przestrzegał porządku prawnego, w szczególności nie popełni przestępstwa. Warunkowego umorzenia postępowania karnego nie stosuje się w stosunku do sprawcy przestępstwa zagrożonego karą pozbawienia wolności przekraczającą 3 lata.

WYJAŚNIENIA – jest to protokolarne wyjawienie wiedzy przez podejrzanego i oskarżonego na okoliczności danej sprawy przed przeprowadzającymi czynności procesowe organami ścigania, Prokuraturą i sądem. Podejrzanym i oskarżonym ma prawo, a nie obowiązek, składać wyjaśnienia. Zgodnie bowiem z art. 175 § 1 Kodeksu postępowania karnego oskarżony ma prawo składać wyjaśnienia, ale może jednak – bez podania powodów – odmówić odpowiedzi na poszczególne pytania lub odmówić składania wyjaśnień, o czym należy go pouczyć.

WYKROCZENIE – jest to czyn społecznie szkodliwy, nie będący przestępstwem, zagrożony karą aresztu, ograniczenia wolności jednego miesiąca, grzywną do 5000 zł lub naganą. Wykroczenia wymienione są w ustawie z 20 maja 1971 r. Kodeks wykroczeń (Dz. U. z 1971 r. Nr 12, poz. 114, z późn. zm.).

WYROK – jest to orzeczenie sądu co do istoty sprawy, kończące postępowanie w sprawie i zwykle wydane po przeprowadzeniu rozprawy. W procesie karnym sąd wydaje następujące wyroki: uniewinniające, skazujące lub umarzające postępowanie wobec oskarżonego.

WYSTĘPEK – jest to jedna z dwóch form, w jakiej można popełnić przestępstwo (drugą – cięższą – jest zbrodnia). Zgodnie z art. 7 § 3 Kodeksu karnego występkiem jest czyn zabroniony zagrożony grzywną powyżej 30 stawek dziennych, karą ograniczenia wolności albo karą pozbawienia wolności przekraczającą miesiąc.

ZATARCIE SKAZANIA – jest to instytucja prawa karnego, która polega na tym, że po upływie określonego czasu fakt skazania, a więc i popełnienia przestępstwa, uważa się za niebyły, a wpis o skazaniu danej osoby usuwa się z rejestru skazanych. Zatarcie skazania następuje w następujących, określonych w art. 107 i 108 Kodeksu karnego, przypadkach:

- 1) w razie skazania na karę pozbawienia wolności lub karę 25 lat pozbawienia wolności, zatarcie skazania następuje z mocy prawa z upływem 10 lat od wykonania lub darowania kary albo od przedawnienia jej wykonania;
- 2) sąd może na wniosek skazanego zarządzić zatarcie skazania już po upływie 5 lat, jeżeli skazany w tym okresie przestrzegał porządku prawnego, a wymierzona kara pozbawienia wolności nie przekraczała 3 lat;
- 3) w razie skazania na karę dożywotniego pozbawienia wolności, zatarcie skazania następuje z mocy prawa z upływem 10 lat od uznania jej za wykonaną, od darowania kary albo od przedawnienia jej wykonania;
- 4) w razie skazania na grzywnę albo karę ograniczenia wolności, zatarcie skazania następuje z mocy prawa z upływem 5 lat od wykonania lub darowania kary albo od przedawnienia jej wykonania; na wniosek skazanego sąd może zarządzić zatarcie skazania już po upływie 3 lat;
- 5) w razie odstąpienia od wymierzenia kary, zatarcie skazania następuje z mocy prawa z upływem roku od wydania prawomocnego orzeczenia;
- 6) jeżeli orzeczono środek karny, zatarcie skazania nie może nastąpić przed jego wykonaniem, darowaniem albo przedawnieniem jego wykonania;
- 7) jeżeli sprawcę skazano za dwa lub więcej nie pozostających w zbiegu przestępstw, jak również jeżeli skazany po rozpoczęciu, lecz przed upływem, okresu wymaganego do zatarcia skazania ponownie popełnił przestępstwo, dopuszczalne jest tylko jednoczesne zatarcie wszystkich skazań.

ZATRZYMANIE – jest to pozbawienie na pewien czas wolności do momentu wyjaśnienia sprawy. Zgodnie z art. 243 § 1 Kodeksu postępowania karnego każdy ma prawo ująć osobę na gorącym uczynku przestępstwa lub w pościgu podjętym bezpośrednio po popełnieniu przestępstwa, jeżeli zachodzi obawa ukrycia się tej osoby lub nie można ustalić jej tożsamości. Po zatrzymaniu ujętą osobę niezwłocznie należy oddać w ręce Policji. Natomiast w myśl art. 244 § 1 Kodeksu postępowania karnego Policja ma prawo zatrzymać osobę podejrzaną, jeżeli istnieje uzasadnione przypuszczenie, że popełniła ona przestępstwo, a zachodzi obawa ucieczki lub ukrycia się tej osoby, albo zatarcia śladów przestępstwa bądź też nie można ustalić jej tożsamości. Zatrzymanego należy natychmiast poinformować o przyczynach zatrzymania i o przysługujących mu prawach oraz wysłuchać go. Z zatrzymania sporządza się protokół, w którym należy podać imię, nazwisko i funkcję dokonującego tej czynności, imię i nazwisko osoby zatrzymanej, a w razie niemożności ustalenia tożsamości - jej rysopis oraz dzień, godzinę, miejsce i przyczynę zatrzymania z podaniem, o jakie przestępstwo się ją podejrzewa. Należy także wciągnąć do protokołu złożone przez zatrzymanego oświadczenia oraz zaznaczyć udzielenie mu informacji o przysługujących prawach. Odpis protokołu doręcza się zatrzymanemu. Niezwłocznie po zatrzymaniu osoby podejrzaney należy przystąpić do zebrania niezbędnych danych, a także o zatrzymaniu zawiadomić prokuratora. W razie istnienia podstaw zastosowania środka zapobiegawczego w postaci tymczasowego aresztowania, należy wystąpić do prokuratora w sprawie skierowania do sądu wniosku o tymczasowe aresztowanie. W myśl art. 245 § 1 Kodeksu postępowania karnego zatrzymanemu na jego żądanie należy niezwłocznie umożliwić nawiązanie w dostępnej formie kontaktu z adwokatem, a także bezpośrednio z nim rozmowę. Zatrzymujący może jednak zastrzec, że będzie przy tej rozmowie obecny. Zgodnie z art. 248 Kodeksu postępowania karnego zatrzymanego należy natychmiast zwolnić, gdy ustanie przyczyna zatrzymania, a także jeżeli w ciągu 48 godzin od chwili zatrzymania przez uprawniony organ nie zostanie on przekazany do dyspozycji sądu wraz z wnioskiem o zastosowanie tymczasowego aresztowania; należy go także zwolnić na polecenie sądu lub prokuratora. Należy go również zwolnić, jeżeli w ciągu 24 godzin od przekazania go do dyspozycji sądu nie doręczono mu postanowienia o zastosowaniu wobec niego tymczasowego aresztowania. Ponowne zatrzymanie osoby podejrzaney na podstawie tych samych faktów i dowodów jest niedopuszczalne. Istotne w kwestii zatrzymania jest to, że zgodnie z art. 246 Kodeksu postępowania karnego zatrzymanemu przysługuje zażalenie do sądu. W zażaleniu zatrzymany może się domagać zbadania zasadności, legalności oraz prawidłowości jego zatrzymania. Zażalenie takie przekazuje się niezwłocznie sądowi

rejonowemu miejsca zatrzymania lub prowadzenia postępowania, który również niezwłocznie je rozpoznaje. W razie uznania bezzasadności lub nielegalności zatrzymania sąd zarządza natychmiastowe zwolnienie zatrzymanego. W wypadku natomiast stwierdzenia bezzasadności, nielegalności lub nieprawidłowości zatrzymania sąd zawiadamia o tym prokuratora i organ przełożony nad organem, który dokonał zatrzymania.

ZAWIESZENIE POSTĘPOWANIA – możliwość taka występuje w postępowaniu karnym, ale również cywilnym i administracyjnym. Polega ono na wstrzymaniu normalnego biegu postępowania wskutek zaistnienia zdarzeń o charakterze przejściowym, incydentalnym, które uniemożliwiają dalszy prawidłowy bieg postępowania. W postępowaniu karnym takimi przeszkodami mogą być przykładowo niemożność ustalenia adresu podejrzanego, ukrywanie się podejrzanego, czy też długotrwała choroba podejrzanego lub kluczowego w sprawie świadka. Po ustaniu przyczyn zawieszenia postępowania zostanie ono podjęte i będzie prowadzone w dalszym ciągu, a więc od tego momentu, w którym zostało zawieszono.

ZAŻALENIE – jest to zwyczajny środek odwoławczy od postanowień i zarządzeń sądu lub prokuratora. Wniesienie zażalenia powoduje, że postanowienie czy zarządzenie nie staje się prawomocne i podlega kontroli sądu wyższej instancji lub prokuratora nadrzędnego nad tym, który wydał zażalenie bądź zarządzenie.

ZBRODNIA – jest to jedna z dwóch form, w jakiej można popełnić przestępstwo (drugą – lżejszą – jest występki). Zgodnie z art. 7 § 2 Kodeksu karnego zbrodnią jest czyn zabroniony zagrożony karą pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3 albo karą surowszą.

ZEZNANIA – jest to protokolarne wyjawienie wiedzy przez świadka (wyłącznie) na okoliczności danej sprawy przed przeprowadzającymi czynności procesowe organami ścigania, Prokuraturą i sądem. Każda osoba, która została wezwana w charakterze świadka, ma prawny obowiązek stawić się przed wzywającym ją organem procesowym i złożyć zeznania. Świadka składającego zeznania należy pouczyć o odpowiedzialności karnej za składanie fałszywych zeznań, ponieważ jest to przestępstwo zagrożone karą pozbawienia wolności do lat 3 (art. 233 § 1 Kodeksu karnego). Warunkiem odpowiedzialności za przestępstwo składania fałszywych zeznań jest jednak, aby przyjmujący zeznanie uprzedził zeznającego o odpowiedzialności karnej za fałszywe zeznanie lub odebrał od zeznającego przyrzeczenie (art. 233 § 2 Kodeksu karnego).

UPRAWNIENIA I OBOWIĄZKI POKRZYWDZONEGO W POSTĘPOWANIU KARNYM

I Podstawowe prawa pokrzywdzonego:

- 1) Pokrzywdzony w postępowaniu przygotowawczym jest stroną uprawnioną do działania we własnym imieniu i zgodnie z własnym interesem (art. 299 § 1 Kodeksu postępowania karnego).
- 2) Jeżeli pokrzywdzonym jest małoletni albo ubezwłasnowolniony całkowicie lub częściowo prawa jego wykonuje przedstawiciel ustawowy albo osoba, pod której stałą pieczęć pokrzywdzony pozostaje (art. 51 § 2 Kodeksu postępowania karnego).
- 3) W razie śmierci pokrzywdzonego prawa, które by mu przysługiwały, mogą wykonywać najbliższe osoby, a w wypadku ich braku lub nieujawnienia - prokurator (art. 52 Kodeksu postępowania karnego).
- 4) Za pokrzywdzonego, który nie jest osobą fizyczną czynności procesowych dokonuje organ uprawniony do działania w jego imieniu (art. 51 § 1 Kodeksu postępowania karnego). Pokrzywdzony może też w toku postępowania karnego ustanowić swojego pełnomocnika (art. 87 §1 Kodeksu postępowania karnego).
- 5) Jeżeli pokrzywdzony wykáže, że warunki materialne nie pozwalają mu na poniesienie kosztów związanych z pełnomocnictwem bez uszczerbku dla siebie i rodziny, może złożyć do prokuratora (w postępowaniu przygotowawczym) lub do sądu (w postępowaniu sądowym) wniosek o wyznaczenie mu pełnomocnika z urzędu (art. 87 §1 i 88 § 1 Kodeksu postępowania karnego).
- 6) Każdy dowiedziawszy się o popełnieniu przestępstwa ściganego z urzędu ma społeczny obowiązek zawiadomić o tym prokuratora lub Policję (art. 304 § 1 Kodeksu postępowania karnego). Jeżeli osoba lub instytucja, która złożyła zawiadomienie o przestępstwie nie zostanie w ciągu 6 tygodni powiadomiona o wszczęciu śledztwa lub dochodzenia, może wnieść zażalenie do prokuratora nadrzędnego

albo do prokuratora powołanego do nadzoru nad organem, któremu złożono zawiadomienie (art. 306 § 3 Kodeksu postępowania karnego).

- 7) W razie złożenia przez pokrzywdzonego wniosku o ściganie niektórych sprawców, obowiązek ścigania obejmuje również inne osoby, których czyny pozostają w ścisłym związku z czynem osoby wskazanej we wniosku. Przepis ten nie dotyczy najbliższych osoby składającej wniosek (art. 12 § 2 Kodeksu postępowania karnego). Wniosek może być cofnięty za zgodą prokuratora lub sądu - do rozpoczęcia przewodu sądowego na pierwszej rozprawie głównej; nie dotyczy to przestępstwa określonego w art. 197 kk (art. 12 § 3 Kodeksu postępowania karnego).
- 8) Jeżeli istnieje uzasadniona obawa użycia wobec pokrzywdzonego, występującego w sprawie w charakterze świadka, przemocy lub groźby bezprawnej może on zastrzec dane swojego miejsca zamieszkania do wyłącznej wiadomości sądu lub prokuratora. W takim wypadku pisma procesowe doręcza się wówczas do instytucji, w której świadek jest zatrudniony lub na inny wskazany przez niego adres (art. 191 § 3 Kodeksu postępowania karnego).
- 9) W razie okazania osoby podejrzewanej, pokrzywdzony może domagać się, aby czynność tę przeprowadzono w sposób wyłączający możliwość jego rozpoznania przez osobę rozpoznawaną (art. 173 § 2 Kodeksu postępowania karnego).
- 10) Pokrzywdzony może składać wnioski o dokonanie czynności procesowych w toku postępowania przygotowawczego (art. 315 § 1 Kodeksu postępowania karnego).
- 11) Jeżeli czynności śledztwa lub dochodzenia nie będzie można powtórzyć na rozprawie, pokrzywdzony może być dopuszczony do tej czynności, chyba że, w razie zwłoki, zachodzi niebezpieczeństwo utraty lub zniekształcenia dowodu. Prokurator może także dopuścić pokrzywdzonego do udziału w innych czynnościach śledztwa lub dochodzenia (art. 316 § 1 i art. 317 Kodeksu postępowania karnego).
- 12) Organ prowadzący postępowanie przygotowawcze ma obowiązek doręczenia pokrzywdzonemu odpisu postanowienia o dopuszczeniu dowodu z opinii biegłych albo instytucji naukowej lub specjalistycznej oraz na wniosek pokrzywdzonego zezwala na wzięcie udziału w przesłuchaniu biegłego i zapoznaniu się z opinią (art. 318 Kodeksu postępowania karnego).

- 13) Pokrzywdzony w toku postępowania przygotowawczego może zwrócić się do sądu z żądaniem przesłuchania świadka, jeżeli zachodzi niebezpieczeństwo, że nie będzie można go przesłuchać na rozprawie (art. 316 § 3 Kodeksu postępowania karnego).
- 14) Pokrzywdzony uczestniczący w czynnościach podpisując protokół może zgłosić zarzuty co do jego treści (art. 150 § 2 Kodeksu postępowania karnego).
- 15) Pokrzywdzony może żądać odpisu protokołu czynności, w której uczestniczył lub miał prawo uczestniczyć, jak również dokumentu pochodzącego od niego lub sporządzonego z jego udziałem (art. 157 § 3 Kodeksu postępowania karnego).
- 16) Pokrzywdzony ma prawo otrzymać na swój koszt po jednej kopii zapisu dźwięku lub obrazu utrwalonej w ten sposób czynności procesowej (art. 147 § 4 Kodeksu postępowania karnego).
- 17) Pokrzywdzony, za zgodą prowadzącego postępowanie, może w toku postępowania przygotowawczego przeglądać akta i sporządzać z nich odpisy, a także złożyć zażalenie na odmowę udostępnienia akt (art. 156 § 1 i 5 oraz art. 159 Kodeksu postępowania karnego).
- 18) Pokrzywdzonemu w toku dochodzenia lub śledztwa przysługuje zażalenie na postanowienie o odmowie wszczęcia dochodzenia - śledztwa oraz umorzenie postępowania i w związku z tym przysługuje mu prawo przejrzenia akt (art. 306 § 1 Kodeksu postępowania karnego). Pokrzywdzonemu służy ponadto prawo do złożenia zażalenia na czynności inne niż postanowienia i zarządzenia, które naruszają jego prawa (art. 302 § 2 Kodeksu postępowania karnego).
- 19) Pokrzywdzony może złożyć wniosek o przeprowadzenie mediacji (art. 320 § 1 Kodeksu postępowania karnego).
- 20) Pokrzywdzony może wnieść do sądu akt oskarżenia o przestępstwo ścigane z oskarżenia publicznego w razie powtórnego wydania przez prokuratora postanowienia o umorzeniu postępowania przygotowawczego lub odmowie jego wszczęcia. Termin do wniesienia aktu oskarżenia wynosi 1 miesiąc od doręczenia pokrzywdzonemu zawiadomienia o postanowieniu. Akt oskarżenia powinien być sporządzony i podpisany przez adwokata (art. 55 § 1 i 2 Kodeksu postępowania karnego).

- 21) Pokrzywdzony po wniesieniu aktu oskarżenia aż do czasu rozpoczęcia przewodu sądowego może złożyć oświadczenie, że chce działać w charakterze oskarżyciela posiłkowego (art. 53 i 54 Kodeksu postępowania karnego) lub powoda cywilnego (art. 62 Kodeksu postępowania karnego). Jeżeli wystąpił z powództwem cywilnym w toku postępowania przygotowawczego, może żądać również jego zabezpieczenia (art. 69 § 2 i 3 Kodeksu postępowania karnego).
- 22) Pokrzywdzony, jako oskarżyciel posiłkowy, ma prawo składać wnioski dowodowe, być obecnym na całej rozprawie, zadawać pytania przesłuchiwanym osobom oraz złożyć apelację od wyroku. Jeżeli wyrok został wydany przez Sąd Okręgowy - apelacja musi być sporządzona i podpisana przez adwokata (art. 446 Kodeksu postępowania karnego).
- 23) W razie umorzenia lub zawieszenia postępowania przygotowawczego, w którym zgłoszone było powództwo cywilne, pokrzywdzony, w terminie 30 dni od daty doręczenia postanowienia, może żądać przekazania sprawy sądowi właściwemu do rozpoznawania spraw cywilnych (art. 69 § 4 Kodeksu postępowania karnego).
- 24) W razie skazania sprawcy za czyn określony w art. 46 Kodeksu karnego., pokrzywdzony (lub inna uprawniona osoba) ma prawo zwrócić się do sądu z wnioskiem o orzeczenie obowiązku naprawienia wyrządzonej szkody w całości lub części.

II Podstawowe obowiązki pokrzywdzonego:

- 1) Pokrzywdzony zobowiązany jest stawić się na każde wezwanie organu prowadzącego postępowanie (art. 177 Kodeksu postępowania karnego).
- 2) Jeżeli karalność czynu zależy od stanu zdrowia pokrzywdzonego zobowiązany jest on poddać się oględzinom i badaniom nie połączonym z zabiegiem chirurgicznym lub obserwacją w zakładzie leczniczym (art. 192 § 1 i 3 Kodeksu postępowania karnego). W przypadku zaistnienia wątpliwości co do stanu psychicznego pokrzywdzonego, sąd lub prokurator może zarządzić jego przesłuchanie z udziałem biegłego lekarza lub biegłego psychologa (art. 192 § 2 Kodeksu postępowania karnego).

- 3) Pokrzywdzony, zmieniając miejsce zamieszkania lub przebywania, zobowiązany jest powiadomić o tym organ procesowy. W przypadku nie zawiadomienia, pisma wysłane pod ostatnio wskazanym adresem uważa się za doręczone (art. 139 § 1 Kodeksu postępowania karnego).

Copyright by Stowarzyszenie "OVUM" z Gdyni

UPRAWNIENIA I OBOWIĄZKI PODEJRZANEGO W POSTĘPOWANIU KARNYM

I Podstawowe prawa podejrzanego:

- 1) składania wyjaśnień;
- 2) odmowy składania wyjaśnień lub odmowy odpowiedzi na pytania;
- 3) składania wniosków o dokonanie czynności śledztwa lub dochodzenia, obecności przy czynnościach dowodowych;
- 4) korzystania z pomocy obrońcy;
- 5) żądania przesłuchania go z udziałem ustanowionego obrońcy, którego niestawiennictwo nie tamuje przesłuchania (art. 300, 301 Kodeksu postępowania karnego).

II Podstawowe obowiązki podejrzanego:

- 1) oględzinom zewnętrznym ciała oraz innym badaniom nie połączonym z naruszeniem integralności ciała, w szczególności wolno od podejrzanego pobrać odciski, fotografować go oraz okazać w celach rozpoznawczych innym osobom (art. 74 § 2 pkt. 1 Kodeksu postępowania karnego);
- 2) niezbędnym dla postępowania badaniom psychologicznym i psychiatrycznym oraz badaniom połączonym z dokonaniem zabiegów na jego ciele, z wyjątkiem chirurgicznych, pod warunkiem, że dokonywane są przez uprawnionego do tego pracownika służby zdrowia z zachowaniem wskazań wiedzy lekarskiej i nie zagrażają zdrowiu podejrzanego; w szczególności podejrzanym jest obowiązany - przy zachowaniu tych warunków - poddać się pobraniu krwi lub wydzielin organizmu (art. 74 § 2 pkt. 2 Kodeksu postępowania karnego).

III Podstawowe obowiązki podejrzanego pozostającego na wolności:

- 1) obowiązany jest stawić się na każde wezwanie w toku postępowania karnego oraz zawiadomić organ prowadzący postępowanie o każdej zmianie miejsca zamieszkania lub pobytu trwającego dłużej niż 7 dni. W razie nie usprawiedliwionego niestawiennictwa podejrzanego można sprowadzić przymusowo (art. 75 § 1 i 2 Kodeksu postępowania karnego);
- 2) jeżeli przebywa za granicą ma obowiązek wskazać adresata dla doręczeń w kraju; w razie nie uczynienia tego pismo wysłane pod ostatnio znanym adresem w kraju, albo jeżeli adresu tego nie ma, załączone do akt sprawy, uważa się za doręczone (art. 138 Kodeksu postępowania karnego);
- 3) jeżeli podejrzanym, nie podając nowego adresu, zmienia miejsce zamieszkania, lub nie przebywa pod wskazanym przez siebie adresem, pisma wysłane pod tym adresem, w toku trwającego śledztwa lub dochodzenia, uważa się za doręczone (art. 139 Kodeksu postępowania karnego).

ZAWIADOMIENIE O POPEŁNIENIU / PODEJRZENIU POPEŁNIENIA PRZESTĘPSTWA

I Wstęp

Zawiadomienie o popełnieniu / podejrzeniu popełnienia przestępstwa może być dla Policji i Prokuratury źródłem informacji o popełnionym przestępstwie, stąd tak ważna dla praktyki rola tej instytucji prawnej.

II Podstawa prawna

1. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 1997 r. Nr 89, poz. 555, z późn. zm.), zwana dalej kpk.
2. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (Dz. U. z 1997 r. Nr 88, poz. 553, z późn. zm.), zwana dalej kk.

III Można czy trzeba złożyć zawiadomienie o popełnieniu / podejrzeniu popełnienia przestępstwa?

1. Jako obowiązek społeczny.

Zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa jest obowiązkiem społecznym każdego, kto dowiedział się o popełnieniu przestępstwa ściganego z urzędu. Jest to obowiązek – jak to ustawa określa – społeczny, który ciąży na każdym, kto dowiedział się o przestępstwie ściganym z urzędu. Niepodporządkowanie się temu obowiązkowi nie pociąga za sobą żadnych sankcji karnych.

Art. 304 kpk stanowi, że:

§ 1. Każdy dowiedziawszy się o popełnieniu przestępstwa ściganego z urzędu ma społeczny obowiązek zawiadomić o tym prokuratora lub Policję. Przepis art. 191 § 3 stosuje się odpowiednio.

§ 2. Instytucje państwowe i samorządowe, które w związku ze swą działalnością dowiedziały się o popełnieniu przestępstwa ściganego z urzędu, są obowiązane niezwłocznie zawiadomić o tym prokuratora lub Policję oraz przedsięwziąć niezbędne czynności do czasu przybycia organu powołanego do ścigania przestępstw lub do czasu wydania przez ten organ stosownego zarządzenia, aby nie dopuścić do zatarcia śladów i dowodów przestępstwa.

§ 3. Zawiadomienie o przestępstwie, co do którego prowadzenie śledztwa przez prokuratora jest obowiązkowe, lub własne dane świadczące o popełnieniu takiego przestępstwa Policja przekazuje wraz z zebranymi materiałami niezwłocznie prokuratorowi.

2. Jako obowiązek prawny.

Powszechny, prawny obowiązek zawiadomienia o przestępstwie statuuje art. 240 kk w zakresie enumeratywnie, ściśle wymienionych w tym przepisie przestępstw. Jest to obowiązek powszechny, który ciąży na każdym, kto ma wiarygodne informacje o wymienionym w art. 240 kk przestępstwie. Niepodporządkowanie się temu obowiązkowi pociąga za sobą sankcję karną w postaci kary pozbawienia wolności do lat 3.

Art. 240 kk stanowi, że:

§ 1. Kto, mając wiarygodną wiadomość o karalnym przygotowaniu albo usiłowaniu lub dokonaniu czynu zabronionego określonego w art. 118, 127, 128, 130, 134, 140, 148, 163, 166 lub 252, nie zawiadamia niezwłocznie organu powołanego do ścigania przestępstw,

podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 2. Nie popełnia przestępstwa określonego w § 1, kto zaniechał zawiadomienia, mając dostateczną podstawę do przypuszczenia, że wymieniony w § 1 organ wie

o przygotowywanym, usiłowanym lub dokonanym czynie zabronionym; nie popełnia przestępstwa również ten, kto zapobiegł popełnieniu przygotowywanego lub usiłowanego czynu zabronionego określonego w § 1.

§ 3. Nie podlega karze, kto zaniechał zawiadomienia z obawy przed odpowiedzialnością karną grożącą jemu samemu lub jego najbliższemu.

Przestępstwa wymienione w art. 240 kk należą do szczególnie groźnych i są to:

1. eksterminacja ludzi (art. 118 kk),
2. zamach stanu (art. 127 i 128 kk),
3. szpiegostwo (art. 130 kk)
4. zamach na życie Prezydenta (art. 134),
5. zamach terrorystyczny (art. 140),
6. zabójstwo (art. 148),
7. spowodowanie niebezpiecznych zdarzeń (art. 163),
8. wzięcie zakładnika (art. 252 kk)

IV Wyjątki od prawnego obowiązku zawiadomienia o przestępstwie

Prawny obowiązek denuncjacji wynikający z art. 240 kk nie obejmuje:

1. adwokata,

który uzyskał określoną wiadomość w związku z udzieleniem pomocy prawnej (podstawa prawna: art. 178 pkt 1 kpk);

2. duchownego,

który dowiedział się o przestępstwie przy spowiedzi (podstawa prawna: art. 178 pkt 2 kpk).

V Uchylenie tajemnicy zawodowej

Wynikający z art. 240 § 1 kk obowiązek zawiadomienia o przestępstwie uchyła natomiast:

1. tajemnicę dziennikarską (art. 16 ustawy z dnia 26 stycznia 1984 r. - Prawo prasowe – Dz. U. z 1984 r. Nr 5, poz. 24, z późn. zm. i art. 180 § 4 kpk),
2. tajemnicę lekarską (art. 40 ust. 2 pkt 1 ustawy z 5 grudnia 1996 r. o zawodzie lekarza – Dz. U. z dnia 2002 r. Nr 21, poz. 204 ze zm.).

W związku z tym zarówno lekarz, jak i dziennikarz powziąwszy "wiarygodną wiadomość" o popełnieniu któregośkolwiek z przestępstw z art. 240 § 1 k.k. są obowiązani do niezwłocznego zawiadomienia o tym organów ścigania lub Prokuratury.

VI Przestępstwa prywatnoskargowe

Przypadek przestępstw prywatnoskargowych nie mieści się w unormowaniu obowiązku społecznego (art. 304 kpk), ani obowiązku prawnego (art. 240 kk).

Istotą przestępstw prywatnoskargowych jest to, że kk wyraźnie mówi o tym, że takie przestępstwo jest ścigane wyłącznie z oskarżenia prywatnego.

Do przestępstw ściganych z oskarżenia prywatnego należą:

1. naruszenie czynności narządu ciała lub rozstrój zdrowia trwający nie dłużej niż 7 dni (art. 157 § 2 kk),
2. nieumyślne naruszenie czynności narządu ciała lub rozstrój zdrowia trwający nie dłużej niż 7 dni (art. 157 § 3 kk),
3. zniesławienie (art. 212 kk),
4. zniewaga (art. 216 kk),
5. naruszenie nietykalności cielesnej (art. 217 kk).

VII Wymogi formalne zawiadomienia o przestępstwie

Zawiadomienie o przestępstwie może być złożone:

1. pisemnie

albo

2. ustnie do protokołu.

Ustnie do protokołu składa się zawiadomienie na Policji lub w prokuraturze. Nie ma natomiast żadnego określonego przepisami prawa wzoru, z którym powinno być zgodne pismo zawiadamiające o przestępstwie. Pisemne zawiadomienie o przestępstwie powinno spełniać wymogi formalne właściwe dla wszystkich innych pism procesowych, które zostały określone w art. 119 § 1 kpk. Wymogi te dotyczą zatem zarówno zawiadomienia wynikającego z obowiązku społecznego, prawnego, jak i przestępstw prywatnoskargowych.

Art. 119 § 1 kpk stanowi, że:

Pismo procesowe powinno zawierać:

- 1) oznaczenie organu, do którego jest skierowane, oraz sprawy, której dotyczy,
- 2) oznaczenie oraz adres wnoszącego pismo,
- 3) treść wniosku lub oświadczenia, w miarę potrzeby z uzasadnieniem,
- 4) datę i podpis składającego pismo.

W przypadku, gdy zawiadomienie o przestępstwie zawiera braki formalne, które można usunąć, to zgodnie z art. 120 kpk wzywa się osobę, od której pismo pochodzi do usunięcia tychże braków.

Art. 120 kpk stanowi, że:

§ 1. Jeżeli pismo nie odpowiada wymaganiom formalnym, przewidzianym w art. 119 lub w przepisach szczególnych, a brak jest tego rodzaju, że pismo nie może otrzymać biegu, albo brak polega na niezłożeniu należytych opłat lub upoważnienia do podjęcia czynności procesowej, wzywa się osobę, od której pismo pochodzi, do usunięcia braku w terminie 7 dni.

§ 2. W razie uzupełnienia braku w terminie, pismo wywołuje skutki od dnia jego wniesienia. W razie nieuzupełnienia braku w terminie, pismo uznaje się za bezskuteczne, o czym należy pouczyć przy doręczeniu wezwania.

VII Do kogo kierować zawiadomienie o przestępstwie?

Zawiadomienie o przestępstwie należy kierować do prokuratora lub na Policję, co wynika z art. 304 § 1 kpk. W praktyce najbliższej osoby zawiadamiającej znajduje się odpowiedni posterunek Policji, więc to tam należy kierować swe kroki chcąc powiadomić o popełnieniu bądź podejrzeniu popełnienia przestępstwa.

VIII Podsumowanie

Co do niektórych przestępstw przepisy prawa nakazują zawiadomienie o popełnionym przestępstwie i są to przestępstwa taksatywnie wymienione w art. 240 kk. Jako że jest to prawny obowiązek każdego, kto poweźmie wiarygodną informację o popełnionym przestępstwie, niepodporządkowanie się mu rodzi odpowiedzialność karną w postaci kary pozbawienia wolności do lat 3. Natomiast w stosunku do pozostałych przestępstw ściganych z urzędu, a niewymienionych w przepisie art. 240 kk, istnieje obowiązek społeczny wynikający z art. 304 kpk. Niepodporządkowanie się temu obowiązkowi nie rodzi żadnej odpowiedzialności karnej.

W przypadku przestępstw prywatnoskargowych wnosi się prywatny akt oskarżenia, a sytuacja taka wiąże się wyłącznie z kilkoma przestępstwami, które wymienione są w kk.

Zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa powinno spełniać takie wymogi formalne, jakie wiążą się z każdym innym pismem procesowym, chyba że składa się je do protokołu, którego dotyczą odrębne wymogi formalne.

WZÓR ZAWIADOMIENIA O POPEŁNIENIU PRZESTĘPSTWA ORAZ WNIOSEK O ŚCIGANIE

W Z Ó R

Waleria Kamińska
83-130 Pelplin
Pl. Kaszubski 7 m. 3

Pelplin, dnia 12 października 1998 r.

Prokurator Rejonowy
w Pelplinie

Zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa oraz wniosek o ściganie

Informuję o popełnieniu przez Zbigniewa Markowskiego przestępstwa (groźby karalnej - art. 190 § 1 k.k.) i na podstawie art. 303 k.p.k. wnoszę o wszczęcie i przeprowadzenie postępowania w niniejszej sprawie.

Jednocześnie, zgodnie z art. 12 § 1 k.p.k. i 190 § 2 k.k., wnoszę o ściganie Zbigniewa Markowskiego o w/w przestępstwo jakiego dopuścił się on na moją szkodę

Uzasadnienie

Jestem mieszkanką kamienicy położonej na Placu Kaszubskim nr 7 w Pelplinie, zajmuję mieszkanie nr 3 na pierwszym piętrze. Sąsiedni lokal (nr 4) zajmuje rodzina p. Markowskich: Zbigniew, Lidia oraz dwoje dzieci Marta i Michał.

W mieszkaniu p. Markowskich bardzo często odbywają się libacje alkoholowe. Głośne rozmowy, śpiewy i hałasy jakie dobiegają wówczas zza ściany nie pozwalają mi

zasnąć. Wielokrotnie też zdarzało się, że goście p. Markowskich zanieczyszczali klatkę schodową. W tej sytuacji kilka razy rozmawiałam z panią Lidią Markowską i stanowczo prosiłam o poszanowanie mojego spokoju. W trakcie ostatniej z takich rozmów, która miała miejsce w dniu 10 października 1998 r. powiedziałam pani Markowskiej, że jeżeli obecny stan nie ulegnie zmianie, to będę musiała zwrócić się o pomoc do Policji. Następnego dnia, tj. 11 października 1997 r. spotkałam, na klatce schodowej naszego domu, pana Zbigniewa Markowskiego. Pan Markowski, będący pod wpływem alkoholu, powiedział do mnie, że jeżeli będę straszyć jego żonę Policją, to "skręci mi kark". Jednocześnie Zbigniew Markowski wygrażając mi trzymanym w ręce młotkiem stwierdził "jeżeli piśniesz choć słowo, to cię zatłukę". Groźby Zbigniewa Markowskiego słyszeli nasi sąsiedzi p. Leszek i Danuta Zając, zam. w Pelplinie, Pl. Kaszubski 7 m. 1. Przestraszyłam się tych grózb, tym bardziej, że wiem jak gwałtownym i nieobliczalnym człowiekiem bywa pod wpływem alkoholu Zbigniew Markowski

Wobec powyższego wnoszę o ściganie Zbigniewa Markowskiego za groźby jakie kierował pod moim adresem i proszę o przeprowadzenie w niniejszej sprawie postępowania karnego.

Waleria Kamińska

INSTYTUCJA PRZEDA WNIENIA KARALNOŚCI PRZESTĘPSTWA

I Podstawa prawna

1. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (Dz. U. z 1997 r. Nr 88, poz. 553, z późn. zm.), zwana dalej kk.
2. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Przepisy wprowadzające Kodeks karny (Dz. U. z 1997 r. Nr 88, poz. 554, z późn. zm.), zwana dalej pwkk.
3. Ustawa z dnia 19 kwietnia 1969 r. Kodeks karny (Dz. U. z 1969 r. Nr 13, poz. 94, z późn. zm.), zwana dalej dkk.

II W obecnie obowiązującym kk przedawnienie karalności czynu uregulowane zostało w Części ogólnej, w Rozdziale XI, w art. 101 – 105

1. Art. 101 kk stanowi, że:

§ 1. Karalność przestępstwa ustaje, jeżeli od czasu jego popełnienia upłynęło lat:

- 1) 30 - gdy czyn stanowi zbrodnię zabójstwa,
- 2) 20 - gdy czyn stanowi inną zbrodnię,
- 2a) 15 - gdy czyn stanowi występki zagrożony karą pozbawienia wolności przekraczającą 5 lat,
- 3) 10 - gdy czyn stanowi występki zagrożony karą pozbawienia wolności przekraczającą 3 lata,
- 4) 5 - gdy chodzi o pozostałe występki.
- 5) (uchylony).

§ 2. Karalność przestępstwa ściganego z oskarżenia prywatnego ustaje z upływem roku od czasu, gdy pokrzywdzony dowiedział się o osobie sprawcy przestępstwa, nie później jednak niż z upływem 3 lat od czasu jego popełnienia.

§ 3. W wypadkach przewidzianych w § 1 lub 2, jeżeli dokonanie przestępstwa zależy od nastąpienia określonego w ustawie skutku, bieg przedawnienia rozpoczyna się od czasu, gdy skutek nastąpił.

2. Art. 102 kk stanowi, że:

Jeżeli w okresie przewidzianym w art. 101 wszczęto postępowanie przeciwko osobie, karalność popełnionego przez nią przestępstwa określonego w § 1 pkt 1-3 ustaje z upływem 10 lat, a w pozostałych wypadkach - z upływem 5 lat od zakończenia tego okresu.

3. Art. 103 kk stanowi, że:

§ 1. Nie można wykonać kary, jeżeli od uprawomocnienia się wyroku skazującego upłynęło lat:

- 1) 30 - w razie skazania na karę pozbawienia wolności przekraczającą 5 lat albo karę surowszą,
- 2) 15 - w razie skazania na karę pozbawienia wolności nie przekraczającą 5 lat,
- 3) 10 - w razie skazania na inną karę.

§ 2. Przepis § 1 pkt 3 stosuje się odpowiednio do środków karnych wymienionych w art. 39 pkt 1-4 oraz 6 i 7; przepis § 1 pkt 2 stosuje się odpowiednio do środka karnego wymienionego w art. 39 pkt 5.

4. Art. 104 kk stanowi, że:

§ 1. Przedawnienie nie biegnie, jeżeli przepis ustawy nie pozwala na wszczęcie lub dalsze prowadzenie postępowania karnego; nie dotyczy to jednak braku wniosku albo oskarżenia prywatnego.

§ 2. Przedawnienie w stosunku do przestępstw określonych w art. 144, art. 145 § 2 lub 3, art. 338 § 1 lub 2 oraz w art. 339 biegnie od chwili uczynienia zadość obowiązkowi albo od chwili, w której na sprawcy obowiązek przestał ciążyć.

5. Art. 105 kk stanowi, że:

§ 1. Przepisów art. 101-103 nie stosuje się do zbrodni przeciwko pokojowi, ludzkości i przestępstw wojennych.

§ 2. Przepisów art. 101-103 nie stosuje się również do umyślnego przestępstwa: zabójstwa, ciężkiego uszkodzenia ciała, ciężkiego uszczerbku na zdrowiu lub pozbawienia wolności łączonego ze szczególnym udręczeniem, popełnionego przez funkcjonariusza publicznego w związku z pełnieniem obowiązków służbowych.

III Dlaczego przy przedawnieniu karalności przestępstwa znaczenie mogą mieć przepisy dawnego Kodeksu karnego z 1969 r.?

W dkk podstawą prawną przedawnienia karalności przestępstwa były zamieszczone w Części ogólnej, w Rozdziale XIV art. 105 – 109.

1. Art. 105 dkk stanowił, że:

§ 1. Karalność przestępstwa ustaje, jeżeli od czasu jego popełnienia upłynęło lat:

- 1) 30 - gdy czyn stanowi zbrodnię,
- 2) 10 - gdy czyn stanowi występki zagrożony karą pozbawienia wolności przekraczającą lat 5,
- 3) 5 - gdy chodzi o pozostałe występki.

§ 2. Karalność przestępstwa ściganego z oskarżenia prywatnego ustaje z upływem 3 miesięcy od czasu, gdy pokrzywdzony dowiedział się o osobie sprawcy przestępstwa, nie później jednak niż z upływem 5 lat od czasu jego popełnienia.

§ 3. W wypadkach przewidzianych w § 1 i 2, jeżeli dokonanie zależy od nastąpienia określonego w ustawie skutku, czas popełnienia przestępstwa ustala się według czasu, gdy skutek nastąpił.

2. Art. 106 dkk stanowił, że:

Jeżeli w okresie przewidzianym w art. 105 wszczęto postępowanie, karalność przestępstwa ustaje z upływem 5 lat od zakończenia tego okresu.

3. Art. 107 dkk stanowił, że:

Nie można wykonać kary, jeżeli od uprawomocnienia się wyroku skazującego upłynęło lat:

- 1) 35 - w razie skazania na karę pozbawienia wolności na czas powyżej lat 5 albo na karę surowszą,
- 2) 15 - w razie skazania na karę pozbawienia wolności do lat 5,
- 3) 10 - w razie skazania na inną karę.

4. Art. 108 dkk stanowił, że:

§ 1. Przedawnienie nie biegnie, jeżeli przepis ustawy nie pozwala na wszczęcie lub dalsze prowadzenie postępowania karnego; nie dotyczy to jednak braku wniosku albo oskarżenia prywatnego.

§ 2. Bieg terminu przedawnienia umyślnych przestępstw przeciwko życiu, zdrowiu, wolności lub wymiarowi sprawiedliwości, zagrożonych karą pozbawienia wolności powyżej 3 lat, popełnionych przez funkcjonariuszy publicznych - w okresie od 1 stycznia 1944 r. do 31 grudnia 1989 r. - w czasie lub w związku z pełnieniem ich funkcji, rozpoczyna się od dnia 1 stycznia 1990 r. Przepis art. 2 § 1 nie ma w takich wypadkach zastosowania.

5. Art. 109 dkk stanowił, że:

Przepisów o przedawnieniu nie stosuje się do zbrodni wojennych i zbrodni przeciwko ludzkości.

Włącznie z uchwaleniem w dniu 6 czerwca 1997 r. Kodeksu karnego uchwalono również ustawę Przepisy wprowadzające Kodeks karny (pwkk).

Zgodnie z art. 15 pwkk:

Do czynów popełnionych przed wejściem w życie Kodeksu karnego (*obecnie obowiązującego kk*) stosuje się przepisy tego kodeksu o przedawnieniu i zatarciu skazania, chyba że termin przedawnienia już upłynął.

W związku z tym przepis ten stanowi o kolizji przepisów dot. przedawnienia uregulowanych w dkk i nowym kk w sytuacji, gdy przestępstwo zostało popełnione przed wejściem w życie nowego kk. Jak z niego wynika, do czynów popełnionych przed wejściem w życie nowego kk (czyli przed 1 września 1998 r.) stosuje się przepisy nowego kk, z wyjątkiem sytuacji, w której termin przedawnienia karalności z dkk już upłynął. Dlatego istotna jest znajomość przepisów dawnego kk o przedawnieniu.

IV Orzecznictwo Sądu Najwyższego o przedawnieniu karalności przestępstwa w sytuacji, gdy przestępstwo to popełniono za czasów obowiązywania dawnego kk

W tej kwestii orzecznictwo wypowiedało się wielokrotnie, gdyż sprawa ta – z pozoru jasna – wzbudzała wiele wątpliwości w praktyce.

Wyrokiem z dnia 8 lutego 2006 r. w sprawie III KK 265/05 Sąd Najwyższy ostatecznie przedstawił swoje stanowisko, które jest wiążące i ma moc powszechnie obowiązującą.

Orzekł, że:

Przedawnienie karalności czynów popełnionych przed wejściem w życie Kodeksu karnego z 1997 r. normują przepisy nowego kodeksu, a jedyny wyjątek występuje, gdy przedawnienie karalności ocenia się wg przepisów danego kodeksu, dotyczy sytuacji, w której termin przedawnienia karalności upłynął przed dniem wejścia w życie tego kodeksu, tzn. przed dniem 1 września 1998 r.

V Ocena kwestii przedawnienia karalności przestępstwa z punktu widzenia praktyki Biura Porad Obywatelskich w Gdyni.

Pracownicy Biura Porad Obywatelskich w Gdyni posiadają szeroką wiedzę w zakresie interpretacji przepisów związanych z przedawnieniem jako zgodną z aktualnym stanem prawa

i orzecznictwa sądowego. Podniesienie w danej sprawie zarzutu przedawnienia karalności przestępstwa jest zawsze skuteczne.

Copyright by Stowarzyszenie "OVUM" z Gdyni

INSTYTUCJA SKAZANIA OSKARŻONEGO BEZ PRZEPROWADZENIA ROZPRAWY

I Podstawa prawna

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 1997 Nr 89, poz. 555, z późn. zm.), zwana dalej kpk.

II Art. 335 kpk stanowi, że:

§ 1. Prokurator może umieścić w akcie oskarżenia wniosek o wydanie wyroku skazującego i orzeczenie uzgodnionych z oskarżonym kary lub środka karnego za występki zagrożony karą nieprzekraczającą 10 lat pozbawienia wolności bez przeprowadzenia rozprawy, jeżeli okoliczności popełnienia przestępstwa nie budzą wątpliwości, a postawa oskarżonego wskazuje, że cele postępowania zostaną osiągnięte.

§ 2. Jeżeli zachodzą warunki do wystąpienia z wnioskiem, o którym mowa w § 1, a w świetle zebranych dowodów wyjaśnienia podejrzanego nie budzą wątpliwości, dalszych czynności dowodowych w postępowaniu przygotowawczym można nie przeprowadzać; przeprowadza się jednak czynności, co do których zachodzi niebezpieczeństwo, że nie będzie można ich przeprowadzić na rozprawie.

§ 3. Uzasadnienie aktu oskarżenia można ograniczyć do wskazania okoliczności, o których mowa w § 1.

III Skazanie bez przeprowadzenia rozprawy jako element negocjacji między oskarżycielem (prokuratorem) a oskarżonym

Skazanie bez przeprowadzenia rozprawy jest instytucją prawną o charakterze negocjacyjnym, która w pewien sposób i w pewnych wypadkach odformalizowuje oraz skraca postępowanie karne..

Skazanie bez przeprowadzenia rozprawy polega na możliwości złożenia przez prokuratora wniosku o wydanie wyroku skazującego wobec oskarżonego bez przeprowadzenia rozprawy oraz orzeczenie, uzgodnionych z tym oskarżonym kary lub środka karnego. Wniosek o skazanie bez przeprowadzenia rozprawy prokurator umieszcza w akcie oskarżenia.

Istotne jest, że możliwość skazania bez przeprowadzenia rozprawy istnieje wyłącznie w przypadku przestępstw zagrożonych karą nieprzekraczającą 10 lat pozbawienia wolności, a których okoliczności popełnienia nie budzą żadnych wątpliwości, natomiast postawa sprawcy przestępstwa wskazuje, że cele postępowania zostaną osiągnięte pomimo nieprzeprowadzenia rozprawy. Stwierdzenie, że okoliczności popełnienia czynu nie budzą wątpliwości oznacza, że w świetle całego zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego fakt popełnienia przestępstwa jest niewątpliwy, a także nie ma wątpliwości co do tego, że oskarżony jest sprawcą.

IV Podsumowanie warunków koniecznych do zastosowania skazania bez przeprowadzenia rozprawy. Warunki te muszą wystąpić łącznie

1. Gdy chodzi o przestępstwo zagrożone karą pozbawienia wolności maksymalnie do 10 lat.
2. Gdy okoliczności popełnienia czynu nie budzą żadnych wątpliwości.
3. Gdy sprawca przyznaje się do popełnienia zarzucanego mu czynu.
4. Gdy postawa sprawcy wskazuje, że cele postępowania zostaną osiągnięte mimo nieprzeprowadzenia rozprawy.

V Postępowanie przed sądem przy skazaniu bez przeprowadzenia rozprawy

W przypadku złożenia przez prokuratora wniosku o skazanie bez przeprowadzenia rozprawy sąd nie przeprowadza postępowania dowodowego. Wniosek prokuratora zawiera proponowany wymiar kary, do którego sąd może się przychylić.

Sąd orzeka wyrokiem na posiedzeniu. W posiedzeniu tym nie jest obowiązkowy udział stron i pokrzywdzonego, chyba że sąd lub prezes sądu tak zarządzi.

VI Jakie dobrodziejstwa dla oskarżonego niesie skazanie bez przeprowadzenia rozprawy?

Uwzględniając wniosek prokuratora o skazanie bez przeprowadzenia rozprawy sąd może zastosować:

1. nadzwyczajne złagodzenie kary
2. warunkowo zawiesić jej wykonanie

albo

3. orzec wyłącznie jeden ze środków karnych (z wyjątkiem przypadku), tj. pozbawienie praw publicznych, zakaz zajmowania określonego stanowiska, wykonywania określonego zawodu lub prowadzenia określonej działalności gospodarczej, zakaz prowadzenia działalności związanej z wychowaniem, leczeniem, edukacją małoletnich lub z opieką nad nimi, obowiązek powstrzymania się od przebywania w określonych środowiskach lub miejscach, zakaz kontaktowania się z określonymi osobami lub zakaz opuszczania określonego miejsca pobytu bez zgody sądu, zakaz prowadzenia pojazdów, obowiązek naprawienia szkody, nawiązka, świadczenie pieniężne, podanie wyroku do publicznej wiadomości.

Sąd może ponadto uzależnić uwzględnienie wniosku od :

1. naprawienia przez oskarżonego szkody w całości albo części

lub

2. zadośćuczynienia za doznaną krzywdę.

VII Wykorzystanie instytucji skazania bez przeprowadzenia rozprawy w praktyce

W praktyce prokuratorsko – sądowej instytucja skazania bez przeprowadzenia rozprawy jest bardzo częsta w przypadku przestępstw zagrożonych karą pozbawienia wolności do lat 10. Jej zastosowanie wymaga niezwyklej precyzji przy analizie wagi popełnionego przez sprawcę czynu, okoliczności jego popełnienia, a także przy ocenie postawy sprawcy. Dobrodziejstwa wynikają nie tylko dla oskarżonego, któremu po zastosowaniu skazania bez przeprowadzenia rozprawy można m.in. nadzwyczajnie złagodzić karę. Korzystają także organy procesowe, czyli prokurator i sąd. Uproszczenie i skrócenie postępowania karnego zasadniczo wpływa na ekonomikę i sprawność samego procesu, natomiast nie można zapominać o ważnym założeniu, że cele postępowania muszą zostać osiągnięte.

WZÓR PISMA PODEJRZANEGO DO PROKURATORA O WYSTĄPIENIE Z WNIOSKIEM O SKAZANIE BEZ PRZEPROWADZENIA ROZPRAWY

W Z Ó R

Gdynia, 2007.01.12

Jan Kowalski
ul. Św. Mikołaja 6/24
Gdynia

Prokurator Rejonowy
w Gdyni

Dotyczy sprawy: sygn. akt ...

PISMO

podejrzanego o złożenie przez prokuratora wniosku do sądu o skazanie bez przeprowadzania
rozprawy

W dniu 6 grudnia 2006 r. w Komendzie Miejskiej Policji w Gdyni przedstawiono mi zarzut popełnienia przestępstwa z art. 183 § 1 kk. Do zarzuconego mi czynu przyznałem się. W trakcie przesłuchania funkcjonariusz policji poinformował mnie o treści art. 335 § 1 i 2 kpk (§ 1 – prokurator może umieścić w akcie oskarżenia wnioski o wydanie wyroku skazującego i orzeczenie uzgodnionych z oskarżonym kary lub środka karnego za występki zagrożony karą nieprzekraczającą 10 lat pozbawienia wolności bez przeprowadzania rozprawy, jeżeli okoliczności przestępstwa nie budzą wątpliwości, a postawa oskarżonego wskazuje, że cele postępowania zostaną osiągnięte, § 2 – jeżeli zachodzą warunki do wystąpienia z wnioskiem, o którym mowa w § 1, a w świetle zebranych dowodów wyjaśnienia podejrzanego nie budzą wątpliwości, dalszych czynności dowodowych w postępowaniu przygotowawczym można nie przeprowadzać; przeprowadza się jednak

czynności, co do których zachodzi niebezpieczeństwo, że nie będzie ich można przeprowadzić na rozprawie).

W związku z powyższym proszę o rozważenie możliwości wystąpienia przez prokuratora do sądu z wnioskiem o skazanie mnie za występki z art. 183 § 1 kk - bez przeprowadzania rozprawy – i orzeczenie za tak zakwalifikowany występki środka karnego określonego w art. 39 pkt 5 kk tj. obowiązku naprawienia w całości wyrządzonej szkody przez usunięcie i utylizację niebezpiecznych odpadów z zachowaniem obowiązujących norm dotyczących ochrony środowiska.

W razie akceptacji przez Pana prokuratora niniejszej propozycji, proszę traktować niniejsze pismo, jako wyrażoną na piśmie moją zgodę na skazanie mnie przez sąd, bez przeprowadzenia rozprawy, w trybie opisanym w art.335 § 1 kpk.

W przypadku braku zgody na przedstawioną przeze mnie sugestię w zakresie kary, gotów jestem poznać w tym zakresie propozycje Pana Prokuratora.

Jan Kowalski

Adnotacje do wzoru

1. Inicjatywa dotycząca zastosowania procedury wynikającej z art. 335 § 1 i 2 kpk może pochodzić zarówno od podejrzanego, jak i prokuratora.
2. Pismo wyrażające chęć skorzystania przez podejrzanego z art. 335 § 1 i 2 kpk powinno spełniać ogólne warunki pisma procesowego (art.119 § 1 kpk),
3. Wyrażenie zgody przez podejrzanego na skazanie za zarzucany czyn bez przeprowadzenia rozprawy może nastąpić do czasu wniesienia przez prokuratora aktu oskarżenia.
4. Skutkiem może być wystąpienie przez prokuratora z wnioskiem do sądu o skazanie oskarżonego bez przeprowadzania rozprawy i o zastosowanie wobec niego odpowiednio złagodzonej represji karnej. Nadto możliwe jest odstąpienie od przeprowadzania dalszych czynności dowodowych w postępowaniu przygotowawczym (art. 335 § 1 i 2 kpk).

GDZIE SZUKAĆ INFORMACJI O PRAWIE, W TYM O PRAWIE KARNYM?

Podstawowym i oficjalnym źródłem informacji o aktualnie obowiązujących przepisach prawa są dzienniki publikacyjne.

W Polsce najważniejszymi dziennikami publikacyjnymi są Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej, który wydawany jest przez Prezesa Rady Ministrów. Każdy Dziennik Ustaw opatrzony jest kolejnym numerem w roku kalendarzowym oraz datą wydania. Oprócz numeracji dzienników biegnie ponadto kolejna w ciągu roku numeracja pozycji, pod którymi ogłaszane są poszczególne akty prawne. Dlatego też każdy ogłaszany akt prawny ma swoją własną pozycję w Dzienniku Ustaw. W Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej ogłasza się powszechnie obowiązujące źródła prawa (z wyjątkiem prawa miejscowego). Należą do nich:

- Konstytucja,
- ratyfikowane umowy międzynarodowe,
- ustawy,
- rozporządzenia z mocą ustawy,
- rozporządzenia,
- teksty jednolite Konstytucji, ustaw i rozporządzeń,
- uchwały Rady Ministrów uchylające rozporządzenia ministra,
- orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego dotyczące aktów normatywnych ogłoszonych w Dzienniku Ustaw.

Informację o prawie można także uzyskać w Internecie. Sejm Rzeczypospolitej Polskiej prowadzi Internetowy System Informacji Prawnej Sejmu RP, który znajduje się pod adresem:

www.sejm.gov.pl

Jest to nieodpłatna baza danych o aktualnym stanie prawa obowiązującego w Polsce.

Nieodpłatnej informacji o prawie można również szukać w bibliotekach publicznych, a także w bibliotekach wyższych uczelni, gdzie znajdują się zbiory dzienników publikacyjnych, w tym m.in. Dzienników Ustaw.

Copyright by Stowarzyszenie "OVUM" z Gdyni